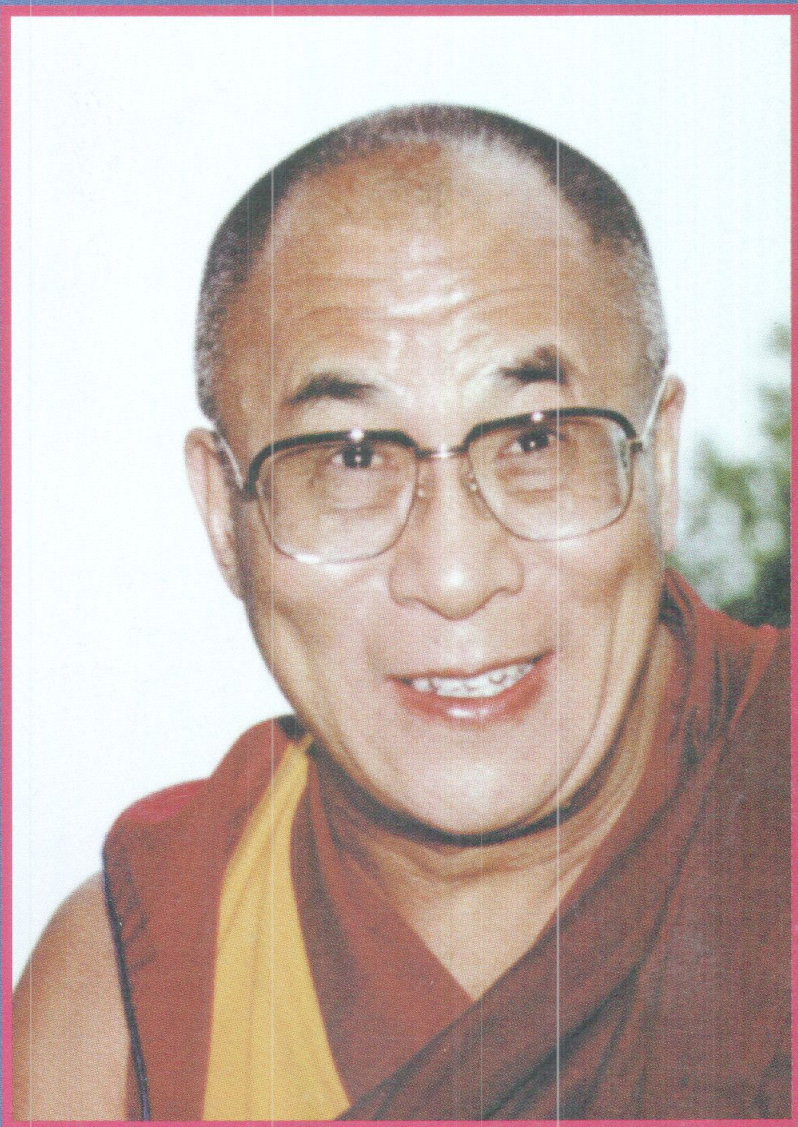

Kunchab Magazine

Een ethiek voor het volgende millennium

1 19

Kwartaalblad over boeddhisme

KUNCHAB MAGAZINE
Kwartaalblad

Jaargang 1999
nr. 1 • februari

Redactieadres:
Kruispadstraat 33
B-2900 Schoten

Kunchab Magazine verschijnt 4 maal per jaar: in februari, mei augustus en november

Abonnementsprijs per jaar (verzending inclusief):
België: 400,- BF
Buitenland: 500,- BF (*f* 28,-)

Losse nummers:
100,- BF (*f* 5,50,-)
(verzending: 50,- BF)

Uitgever:
ksgl tibetaans instituut vzw
Kruispadstraat 33
B-2900 Schoten
Tel.: (03) 685 09 19
Fax: (03) 685 09 91

Postgiro: 000-0082782-41
(Alle kosten ten laste van de opdrachtgever)

Illustraties:
Temba Rubgay

Omslagontwerp:
H. de Neve

Lay-out:
phooey! - Peter Hiel

Inhoud

Inleiding 3

De Dalai Lama 4
Oceaan van wijsheid 6
De 14 Dalai Lama's 7

Het bezoek 15
Het verhaal van vorige bezoeken 15
De structuur van de organisatie 22

Het programma 25
Brussel, 6 mei 25
Hoei, 5 mei 26
Praktische informatie 28
Het programma van de Dalai Lama in België 33

Filosofie, psychologie en wetenschap 34

Bijlage 41
Een chanson van Julos Beaucarne 41
Uitspraken van de Dalai Lama 42
Bibliografie 45

Inschrijvingsformulier 47

Een nieuwe pelgrimstocht 48

Hebben meegewerkt aan dit nummer

Anne-Marie De Bevere, Walter De Bondt, Lieve Delbeke, Frans Goetghebeur, Sönam Gyamtso, prof. Jean-Marie Jacques, Lama Zeupa, Sönam Lhamo, Edel Maex, Lea Vanrompay, Philippine van Zuylen, prof. K. Verrycken, Louwrien Wijers

Abonnement of lidmaatschap

Hebt u het abonnement / de lidkaart voor 1999 al vernieuwd?
Maak gebruik van deze laatste kans!

1 **Het abonnement op Kunchab Magazine** bedraagt 400 bef per kalenderjaar voor België of 500 bef (*fl.* 28) voor het buitenland.

2 **Het lidmaatschap omvat eveneens het abonnement op Kunchab Magazine** en geldt voor een kalenderjaar. U kan hierbij kiezen tussen de status van:

- *gewoon lid:* 1.000 bef per jaar (5 % korting bij aankopen).
- *actief lid:* 6.000 bef per jaar of 500 bef per maand (10 % korting voor verblijven, cursussen en aankopen).
- *lid-weldoener:* 12.000 bef per jaar of 1.000 bef per maand (20 % korting voor verblijf, cursussen en aankopen).

Actieve leden en leden-weldoeners verbinden zich voor een periode van één jaar.

3 Elke **schenking** steunt de werking van het Instituut.

4 **Giften met fiscaal attest**
Het Tibetaans Instituut van Schoten is erkend als instelling die fiscale attesten mag uitreiken voor giften. De aftrek van deze giften wordt toegestaan in de mate dat het totale bedrag ten minste 1.000 bef bedraagt en dit tot maximum 10% van uw totale netto-inkomen (5% van de fiscale winst voor vennootschappen). Een aftrekbare gift mag aan de schenker **geen enkel voordeel** (zoals kortingen) verstrekken. U ontvangt dan in februari van volgend kalenderjaar een **fiscaal attest** voor de belastingaangifte. Voor dergelijke schenkingen gebruikt u best het banknummer:
GB 220-0493023-08.

Het is belangrijk dat bij elke overschrijving een duidelijke **reden van betaling** vermeld staat (abonnement, soort van lidmaatschap of gift, met eventueel adresverandering). Wij danken u voor uw medewerking.

Inleiding

Beste vrienden,

Als we terugkijken naar de bijeenkomsten, de programma's, de evolutie van de mensen en het aantal deelnemers in 1998, kunnen we tevreden en gelukkig zijn. We wensen natuurlijk dat dit alles in de goede zin blijft evolueren en dat de positieve tendensen zich ook gedurende 1999 mogen verderzetten.

In elk geval hebben de Lama's van de centra, de residenten en alle personen die zich tot nu toe engageerden, het vaste voornemen te blijven werken voor het welzijn van allen en het centrum te helpen.

Dit jaar kunnen we een buitengewoon nieuws mededelen: de Leider van de Tibetanen, de Nobelprijs van de Vrede, Zijne Heiligheid de Dalai Lama heeft de uitnodiging van ons instituut aanvaard en zal in België onderricht komen geven. Dit biedt een onverhoopte kans aan de Belgen om de Dalai Lama te ontmoeten.
U kunt het programma van dit bezoek hier raadplegen en u zult ook zien hoe u kunt deelnemen. Natuurlijk is iedereen welkom.
Als men het programma nakijkt van de bezoeken van Zijne Heiligheid in het Westen, dan is het opmerkelijk dat Zijne Heiligheid voor de derde maal de officiële uitnodiging heeft aanvaard die hem vanuit Yeunten Ling, ons instituut te Hoei, werd toegestuurd. Juist daarom denken we dat de Dalai Lama het land en de mensen hier erg waardeert (zie de brief gepubliceerd in Kunchab 4/98). Wij, van onze kant, verbergen ons enthousiasme niet. Hiermee krijgt eenieder de gelegenheid om de Dalai Lama te horen spreken en hem te ontmoeten.
Het is evident dat de voorbereiding van dit bezoek enorme inspanningen vraagt en zeer veel werk meebrengt. Daarom vragen wij ook aan u allen om moreel, financieel en met effectief werk mee te helpen aan het welslagen van dit uitzonderlijke programma.
Wij danken allen die het centrum willen helpen.
Daarbij verlopen de dharma-activiteiten, hetzij in Schoten - waar een echte tempel werd gebouwd, volgens de Tibetaanse traditie, die ruimte biedt een een groter aantal mensen - hetzij in Hoei of in Brussel, gewoon verder dit jaar. Zij geven u de gelegenheid het boeddhisme te leren kennen en uw beoefening te verdiepen.

Aan iedereen de beste wensen,
Lama Zeupa

De Dalai Lama

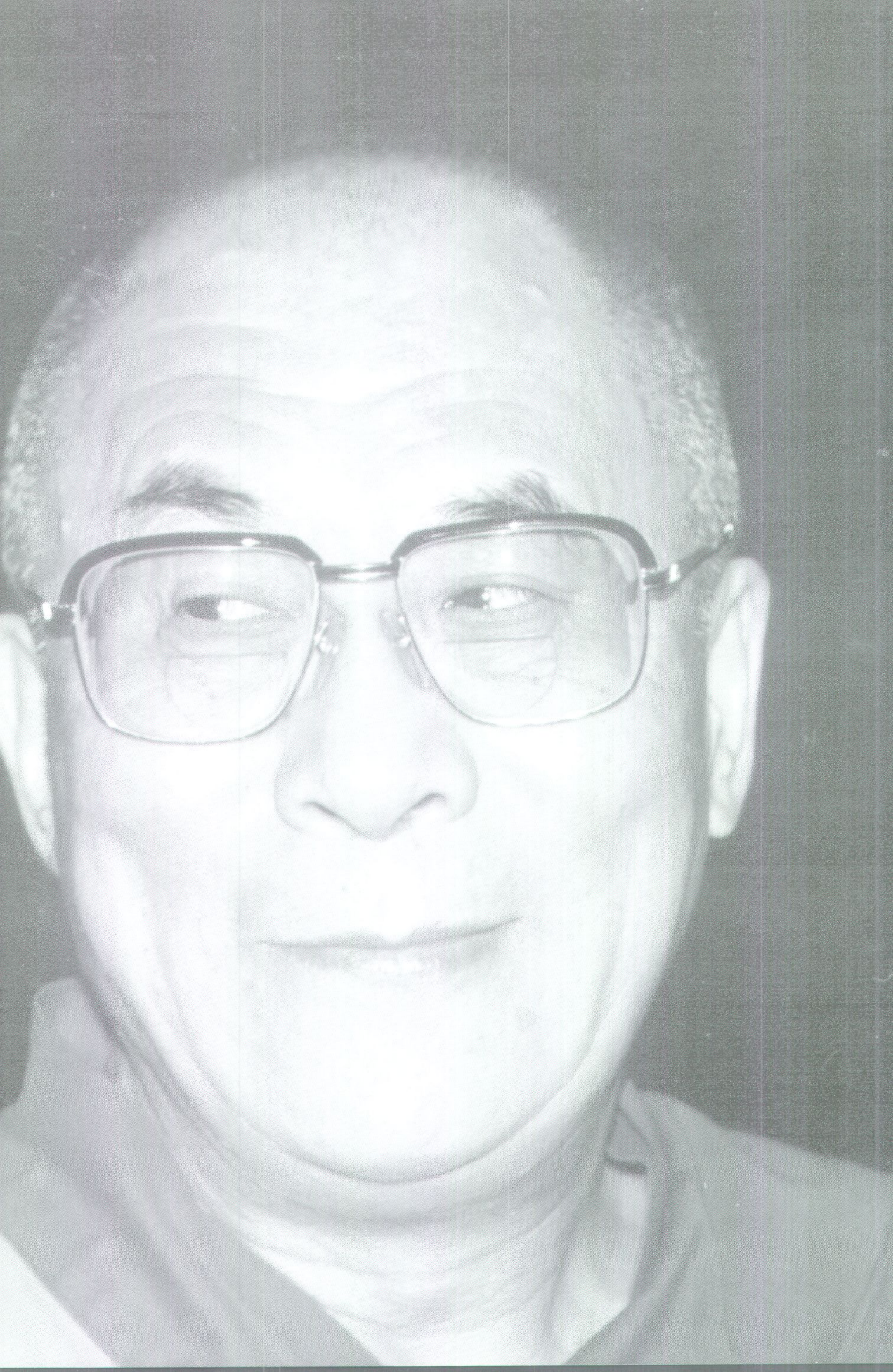
• *De Dalai Lama, die zichzelf altijd als monnik voorstelt, wordt gezien als de manifestatie van het mededogen van alle verlichte wezens onder ons.*

• *Als universeel erkende spirituele leraar, als wijze die door iedereen gerespecteerd wordt om zijn kennis en zijn realisaties, onderwijst hij het boeddhisme op een levendige en krachtige manier, die alle culturele particularismen en dogma's overstijgt.*

• *Als staatshoofd in ballingschap heeft Zijne Heiligheid zich altijd geweldloos verzet tegen de genocide die zijn volk ondergaat en tegen de vernietiging van het ecosysteem op het "Dak van de wereld".*

• *Nobelprijs van de Vrede: onvermoeibaar ijvert hij voor de rechten van de mens, het milieu, voor gemeenschappelijk overleg en dialoog tussen religies en volkeren.*

Zijne Heiligheid de Dalai Lama is een van de opmerkelijke persoonlijkheden van het einde van deze eeuw.

Oceaan van wijsheid

Tenzin Gyamtso is geboren op 6 juli 1935 in een klein dorpje in het noordoosten van Tibet. Op driejarige leeftijd werd hij erkend als de reïncarnatie van zijn 13 voorgangers (van wie de eerste in 1351 geboren is).

"Dalai" is een Mongools woord en betekent 'oceaan' en 'lama' betekent 'leraar'. Dalai is vooral de titel van een spiritueel gezagsdrager (een zeer eminente autoriteit van het boeddhisme) en van de wereldlijke leider van Tibet (het regeringshoofd).

In 1949 valt China Tibet binnen. Het Tibetaanse volk eist alle gezag terug op voor de jonge Dalai Lama. Zeer snel en ondanks al zijn inspanningen voor een open dialoog begrijpt hij dat een akkoord tussen China en Tibet moeilijk tot stand zal komen. Hij weigert elke gewapende strijd vanuit de zekerheid dat dit dramatische gevolgen zou hebben voor de Tibetanen. Temeer daar het boeddhisme de absolute geweldloosheid voorstaat. De weerstand organizeert zich nochtans: aanvallen van vrijheidsstrijders worden talrijker, gevolgd door genadeloze repressie vanwege de Chinezen. In dit gespannen klimaat zal Tenzin Gyamtso zijn doctoraat in de boeddhistische studies halen. Hij behaalt de meest hoogstaande titel van 'yeshe lharampa'. Enkele dagen later plannen de Chinezen een list tegen hem. Het Tibetaanse volk komt samen rond het zomerpaleis van de Dalai Lama, Norbulingka, om het leven van zijn leider te beschermen. De Chinezen bereiden een aanval op deze massa voor en een bombardement op de stad. De Dalai Lama beslist te vluchten in de hoop een massamoord te vermijden... die toch heeft plaatsgevonden. Pandit Nehru ontvangt hem hartelijk, verleent politiek asiel in India aan hem en 80.000 vluchtende Tibetanen.

Nu vertoeft de Dalai Lama meestal in Dharamsala, een dorpje in India aan de bergflanken van de Himalaya. Daar leidt hij de regering in ballingschap en blijft hij het boeddhisme onderwijzen. Hij heeft getracht andere landen en de UNO achter de steun voor Tibet te scharen. Hij zal slechts naar Tibet terugkeren als hij er het geluk van de Tibetanen kan verzekeren.

In december 1989 ontvangt hij de Nobelprijs voor de Vrede als een eerbetoon voor zijn vreedzaam gevecht.

Onlangs beweerde hij in het openbaar geen enkele officiële functie in het vrije Tibet te zullen waarnemen om de ontwikkeling naar een gezonde democratie te vergemakkelijken.

Hij is geen halfzachte dromer: de Dalai Lama gelooft, als een praktische realist, dat de wereld ondanks alles vredevoller, menselijker en mooier kan worden.

TENZIN GYATSO

De XIVe Dalai Lama

De 14 Dalai Lama's

Glenn H. Mullin geeft in een artikel in de Tibetan Review (van maart 1985) een overzicht van de levens van alle Dalai Lama's. **De Eerste Dalai Lama** werd geboren in 1391 als zoon van nomaden. Zijn vader stierf toen hij zeven was en zijn moeder bracht hem, omdat ze hem niet kon onderhouden, naar het Nartang Klooster. De jonge monnik was spoedig de beste leerling van het klooster. Op de leeftijd van twintig nam hij de volledige ordinatie en ging van klooster naar klooster reizen om zoveel mogelijk te leren. Ten slotte ontmoette hij Lama Tsong Khapa. Door de jaren heen bracht de Eerste Dalai Lama meer dan twintig jaar in eenzame meditatie door en bereikte de verlichting. Zijn naam werd toen snel bekend door heel Centraal-Azië, duizenden volgelingen kwamen naar hem toe en er wordt beweerd dat twaalf van zijn leerlingen de verlichting realiseerden. De Eerste Dalai Lama schreef veel. (Een keuze uit zijn werk is uitgekomen in 'Briding the Sutra and Tantra', Snow Lion.)

Toen hij drieentachtig jaar was kondigde de Eerste Dalai Lama aan dat de tijd voor hem gekomen was om te sterven. Hij ging voor zijn volgelingen in meditatie zitten en stierf. Hoewel zijn hart niet meer klopte en zijn adem gestopt was, bleef hij dertig dagen in meditatie zitten. Zijn lichaam straalde fel wit licht en schitterende regenbogen uit, en het veranderde van een oude man in het lichaam van een jongen van zestien jaar. Zijn lichaam werd bijgezet in het Tashi Lhunpo Klooster in Shigatse dat hij in 1447 zelf had gesticht.

Een jaar later werd een jongen geboren die vanaf het moment van conceptie bij beide ouders talloze veelbelovende dromen had veroorzaakt. De moeder had bijvoorbeeld gedroomd dat zij de overleden Dalai Lama in zijn meditatiegrot

bezocht en dat hij met stralende ogen tegen haar zei dat zijn meditatie spoedig voorbij was en dat zij dan zijn kleding in het Tashi Lhunpo Klooster kon gaan ophalen. Op de dag dat het kind geboren werd, was het huis omringd door een regenboog en vielen er bloemen uit de hemel.

Toen het kind drie jaar was werd het door zijn ouders meegenomen op een pelgrimstocht naar het Tashi Lhunpo Klooster. Terwijl men het klooster naderde werd het jongetje steeds opgewondener. Eenmaal binnen holde hij naar de zetel van de Eerste Dalai Lama en hield vol dat het zijn zetel was. Toen de monniken om hem heen kwamen staan, noemde hij hen allemaal bij naam en herinnerde hen eraan dat ze zijn leerlingen waren. Toen de zangmeester binnenkwam rende het kind naar hem toe, sprong in zijn armen en riep tegen zijn moeder:"Dit is de man die mijn lichaam gebalsemd heeft nadat ik gestorven was in mijn vorige leven."

De Tweede Dalai Lama deed vele eenzame meditaties, waaronder één meditatie van vier jaar, en schreef een enorm aantal boeken. ('The Selected Works of the Second Dalai Lama' zijn uitgekomen bij Snow Lion.) Toen de Tweede Dalai Lama overleed ging men op zoek naar zijn reïncarnatie. In de buurt van Lhassa werd een jongen gevonden die alle mensen uit de omgeving van de Tweede Dalai Lama herkende. Hij werd in het Drepung Klooster opgeleid onder toezicht van de grootste meester van zijn tijd.

Deze opeenvolgende incarnaties droegen toen nog niet de titel 'Dalai Lama'. Die werd pas aan deze Derde toegekend. In 1570 stuurde de machtige Mongoolse leider Althan Khan een verzoek aan de grote meester van Drepung hem te komen onderrichten, wat afgewezen werd omdat het verzoek niet nederig genoeg was gesteld. Na nog een verzoek en het sturen van vele kameelladingen geschenken reisde de Drepung Lama, zoals de Derde Dalai Lama genoemd werd, naar het Mongoolse hof, waar hij in 1578 arriveerde. Althan Khan vroeg hem allereerst zijn kunnen te tonen. Daarop blies de Drepung Lama op een schelp en de klanken die hij voortbracht deden de aarde beven. Toen wees hij naar de rivier en stopte het water, zodat er een doorgang in de rivier ontstond. Althan Khan was overtuigd, viel voor Drepung Lama op zijn knieën en werd een toegewijd leerling. Omdat de zeven namen die zijn meester had hem te veel waren, verkoos Althan Khan de naam 'Gyamtso', wat oceaan betekent, en noemde hem later 'Dalai Lama', omdat 'Dalai' het Mongoolse woord voor oceaan is.

De Derde Dalai Lama reisde de rest van zijn leven door Mongolië, China en het noordoostelijk deel van Tibet en stichtte een enorm aantal kloosters. Het belangrijkste is het Koeboem Klooster, dat hij liet bouwen op de geboorteplaats van Lama Tsong Khapa. Ook de Derde Dalai Lama is een schrijver met een grote productie geweest. (Het boek 'Essence of Refined Gold', uitgegeven door Snow Lion, bevat een keuze uit zijn werk.) In 1588 overleed de Derde Dalai Lama terwijl hij op weg was van Mongolië naar Tibet.

De Vierde Dalai Lama is niet in Tibet geboren. Hij is geboren als een Mon-

goolse prins en achterkleinzoon van Althan Khan. Het viel op dat hij anders was dan andere kinderen. Tibetaanse monniken reisden naar Mongolië en werden ervan overtuigd dat hij de incarnatie van de Dalai Lama was. In 1601 besteeg de Vierde Dalai Lama de troon in Lhassa. Hij reisde veel en gaf les aan vele kloosters. Maar overleed al in 1617, op de leeftijd van achtentwintig jaar.

In hetzelfde jaar werd in het district Chongyas van Tibet een opvallend kind geboren dat allerlei bezittingen van de Vierde Dalai Lama herkende. **De Vijfde Dalai Lama**, die 'De Grote Vijfde' wordt genoemd, schreef meer dan Shakespeare, was een groot staatsman, arts, historicus, dichter, kunstenaar, architect, musicus en expert in mystieke dans. Hij was de eerste Dalai Lama die werkelijk politieke macht ging uitoefenen. De Mongoolse leider Gushri Khan was in 1638 naar Tibet gereisd om religieus onderricht van de Vijfde Dalai Lama te ontvangen. In 1642 gaf Gushri Khan de Dalai Lama de hoogste autoriteit over Tibet van Tachien-lu in het oosten tot de grens met Ladakh in het Westen. Er werd een nieuwe centrale regering gesticht en de Vijfde Dalai Lama verklaarde Lhassa tot hoofdstad van Tibet. Op de ruïnes van het paleis van de drieëndertigste koning Song-Tsen-Gampo begon hij met de bouw van het Potala-paleis.

Behalve een kundig regeringshoofd was de Vijfde Dalai Lama de pionier die onderwijs bevorderde, de medische wetenschap stimuleerde en medische hulp instelde, die twee academies - één voor monniken en één voor leken - oprichtte waar Tibetaans, Mongools, Sanskriet, astrologie, poëzie, boogschieten en paardrijden onderwezen werden naast religieuze en administratieve onderwerpen, en hij stelde een nationale dracht in voor zijn ambtenaren. Tussen 1649 en 1651 stuurde de Chinese Mantsjoe-keizer een aantal gezanten naar Lhassa om de Vijfde Dalai Lama uit te nodigen naar Peking. Pas in 1652 vertrok de Dalai Lama en kwam in 1655 in Peking aan. Hij verbleef in het Gele Paleis dat de keizer speciaal voor hem had laten bouwen en werd verzocht aanwijzingen op schrift te stellen voor de juiste organisatie van boeddhistische kloosters in China. Na een verblijf van vele maanden met talloze luisterrijke ceremonies reisde de Dalai Lama terug naar Lhassa.

In 1682 stierf de Vijfde Dalai Lama, voordat de bouw van de Potala was volbracht. Hij liet zijn dood geheim houden tot het meer dan duizend vertrekken tellende bouwwerk, dat nog heden ten dage het grootste gebouw ter wereld is, was voltooid. Door die gang van zaken werd **de Zesde Dalai Lama** in het geheim ontdekt en opgeleid, en pas op twaalfjarige leeftijd voorgesteld aan het Tibetaanse volk. In 1697 besteeg hij de troon in de Potala. De opgroeiende Dalai Lama was een uitstekend boogschutter, hij was intelligent, en knap om te zien. Zijn functionarissen moesten hem steeds manen niet te frivool te leven en daarmee kostbare uren te verliezen die aan religieuze studie gewijd moesten worden. Op de leeftijd van achttien jaar deed de Zesde Dalai Lama afstand van zijn novicegeloften en begon de nachten door te brengen in de wijnlokalen van de wijk Sho. Hij had vriendinnen die hij uitnodigde in zijn tent in het park en schreef fantastische liefdesgedichten voor hen.

De Mongoolse leiders die zich speciaal verbonden voelden met de Dalai Lama's vertrouwden de situatie niet. Lhazang Khan kwam met een leger en greep de macht in Lhassa. In 1706 nam hij de Dalai Lama gevangen en wilde hem ontvoeren naar Mongolië. De Tibetanen hielden echter van hun Zesde Dalai Lama en lieten hem beloven dat hij zijn spirituele kracht moest aanwenden om het Tibetaanse grondgebied nooit te verlaten. Voordat hij uit Lhassa meegenomen werd kon de jonge Dalai Lama een gedichtje doen toekomen bij één van zijn vriendinnen dat luidde: "Oh witte kraanvogel heb geen angst/ Leen me je blanke vleugels/ Ik ga niet ver/ En keer van Lithang weer terug."

Toen de karavaan in de buurt van het Kokonoor meer de Mongoolse grens naderde, verscheen de Zesde Dalai Lama op een avond in de tantrische kleding van de Vijfde Dalai Lama aan het avondeten, voerde een tantrische dans uit en ging in meditatie zitten. Op dat moment stak een wilde zandstorm op die hem aan het oog ontrok en toen de storm luwde was zijn ademhaling gestopt. Over het plotselinge sterven van de Zesde Dalai Lama bestaan verschillende lezingen, maar in ieder geval werd een jaar later een jongen geboren in Lithang, die zijn incarnatie bleek te zijn. (De zeer geliefde gedichten van de Zesde Dalai Lama zijn al in drie verschillende versies in het Engels uitgekomen. De beste is de vertaling van K. Dondrup, uitgebracht door de Library of Tibetan Works and Archives in Dharamsala, India). Oppervlakkig gezien lijken de verzen liefdesgedichten, maar volgens hooggerealiseerde Lama's kunnen de gedichten op vele niveaus gelezen worden en bevatten dan de hoogste onderwijzingen van de Boeddha.

De Zevende Dalai Lama was het tegenbeeld van de Zesde Dalai Lama. Hij was een uitmuntend student, een voorbeeldig monnik, een serieuze meditator en een imponerend spreker. Pas in 1751 nam hij de wereldlijke macht over Tibet op zich. Hij stelde de raad van ministers in die in het Tibetaans de 'Kashag' genoemd wordt en liet zijn ministers de eed van trouw afleggen, omdat in die tijd de expansiedrift van China begon en de macht van Mongolië afnam.
De boeddhistische literatuur die de Zevende Dalai Lama heeft geschreven is even rijk in taal als die van de Derde en de Vijfde, even simpel in stijl als het werk van de Eerste en even warm als de poëzie van de Zesde Dalai Lama. (Een keuze uit zijn werk is bij Snow Lion uitgekomen onder de titel 'Songs of Spiritual Change'.)

Toen de Zevende Dalai Lama in 1757 overleed besloot de ministerraad dat een regent aangesteld zou worden om de volgende Dalai Lama te vertegenwoordigen. Zijn reincarnatie werd in 1758 gevonden in het Tsangdistrict. In 1781 nam **de Achtste Dalai Lama** de wereldlijke macht op zich en begon met de bouw van het Norbulingka zomerpaleis in het park ten westen van de Potala. Het was een gebruik dat de Dalai Lama elk jaar in september twee weken met de ambtenaren ging piknikken en baden in het park. Men verbleef dan in tenten, maar daarvoor in de plaats kwam nu het zomerpaleis.
Tijdens de ambtsperiode van de Achtste Dalai Lama drongen zowel Britse als Chinese troepen Tibet binnen, maar beide bedreigingen konden afgewend

worden. De Achtste Dalai Lama overleed in 1804. Hij had zich weinig bemoeid met staatszaken, die hij overliet aan de regent, maar had een religieus leven geleid. Zijn reincarnatie werd in 1806 in het Khamdistrikt geboren. In 1808 werd **de Negende Dalai Lama** geïnstalleerd, maar hij stierf op de leeftijd van tien jaar. Over het algemeen wordt aangenomen dat alle Dalai Lama's die jong gestorven zijn op instigatie van China werden vermoord en dat China op die manier de macht over Tibet probeerde te krijgen.

De Tiende Dalai Lama werd net als de Zevende in Lithang geboren. Hij kwam in 1822 op de troon, maar overleed op de leeftijd van éénentwintig jaar. **De Elfde Dalai Lama** werd in 1838 geboren, nam de wereldlijke macht op zich in 1855, maar stierf elf maanden later op de leeftijd van achttien jaar. **De Twaalfde Dalai Lama**, geboren in 1856, werd in 1873 verzocht de wereldlijke macht op zich te nemen. Hij regeerde twee jaar en stierf in 1875 op de leeftijd van negentien jaar.

De Dertiende Dalai Lama was naar Mongolië gereisd. Op de terugweg bezocht hij het Koeboem Klooster en ontving daar een uitnodiging van de Chinese Mantsjoe-keizer om naar Peking te gaan en ontmoette daar de Amerikaanse ambassadeur in China, de Japanse ambassadeur en millitair attaché en ook de Britse ambassadeur. De Dertiende Dalai Lama verbleef in het Gele Paleis dat oorspronkelijk voor de Vijfde Dalai Lama gebouwd was en dat voor zijn komst was gerenoveerd. De Mantsjoe-keizer bleek geen autoriteit te hebben omdat hij verslaafd was aan verdovende middelen. Keizerin Dowager gaf alle orders en was de werkelijke macht achter de troon. De keizer stierf kinderloos terwijl de Dertiende Dalai Lama in Peking was, en zijn vrouw, Keizerin Dowager, volgde hem in het graf. Een jonge neef werd gekroond in aanwezigheid van de Dertiende Dalai Lama.

Toen de Dertiende Dalai Lama in Lhassa terugkeerde liet hij munten slaan met de naam van de Tibetaanse regering en richtte een ministerie van buitenlandse zaken op. In 1910 verscheen een Chinese troepenmacht van zesduizend man in Lhassa en opende het vuur op het Potala paleis en de Jokhang tempel. De Dalai Lama vluchtte deze keer in westelijke richting. De Chinezen legden beslag op alle voorraden van de Tibetaanse regering. De Dalai Lama verbleef in Darjeeling en maakte een pelgrimstocht langs Lumbini, Bodh Gaya, Sarnath en Kushinagara, waar de Boeddha geboren is.

In oktober 1911 werd de Mantsjoe-regering in China omvergeworpen, waarop de aanvoerders van de Chinese legers uit Tibet vluchtten. De rest van de Chinese soldaten werd door Tibetaanse guerilla's het land uitgejaagd. Na een verblijf van twee jaar in India keerde de Dertiende Dalai Lama in 1913 in Lhassa terug. Hij schreef een proclamatie waarin hij zei dat met de val van de Mantsjoe-dynastie de banden tussen Tibet en China waren doorgesneden omdat er geen sprake meer was van een leerling die zijn leermeester kon beschermen. Hij benadrukte de volledige onafhankelijkheid van Tibet en herinnerde eraan dat de Boeddha in het schitterende land India had voorspeld dat reïncarnaties van Avalokiteshvara (de Boeddha van Mededogen) voor de voorspoed van Tibet zou

zorgen. De Dertiende Dalai Lama introduceerde papiergeld en postzegels, stuurde Tibetaanse jongens naar Engeland voor een westerse opleiding, en nodigde Japanse, Russische, Britse en Mongoolse militaire experts uit om voorbeelden te stellen voor een Tibetaans leger. In 1912 bepaalde hij dat geen Chinees nog Tibetaans grondgebied mocht betreden.

Behalve de Chinezen en de Engelsen waren er de Russen die probeerden invloed uit te oefenen op Tibet. Rusland had al vroeg relaties met Tibet en zelfs nu nog is de collectie Tibetaanse geschriften in Leningrad de grootste van de wereld. De Dertiende Dalai Lama was echter een slim staatsman, hij omzeilde de drie wereldmachten door met Japan een overeenkomst aan te gaan en behalve Japanse commando's die het Tibetaans leger opleidden, werden Japanse monniken aangemoedigd met steun van de Tibetaanse regering in Tibetaanse kloosters te komen studeren.

De Dertiende Dalai Lama schreef zo'n honderd boeken, deed een meditatie van vier jaar, voltooide zijn levenswerk, de nieuwe vertaling van de 'Kangyur', de 'Vertaalde Woorden van de Boeddha', en begon met de vertaling van de 'Tangyur', de commentaren van latere boeddhistische meesters uit India, die hij niet af kreeg. Vlak voor zijn dood schreef hij een testament waarin hij de Tibetanen waarschuwde dat ze niet, zoals ze nu deden, de taken van vandaag mochten uitstellen tot morgen, maar hard moesten werken omdat het communisme op de loer lag om zich meester te maken van Tibet. Het was de laatste geschreven boodschap van de Dertiende Dalai Lama aan zijn volk. Toen hij in 1933 was overleden bleven de Tibetanen echter verwikkeld in onderlinge conflicten, hielden zich afzijdig van de wereldpolitiek, en onderschatten de communistische infiltraties onder de bevolking.

Het vinden van de incarnatie van **de Dertiende Dalai Lama** wordt het mooist beschreven door de Veertiende Dalai Lama zelf in zijn autobiografie 'My Land and My People' (uitgegeven door de Potala Corporation). Hij schrijft: "Na het heengaan van de Dertiende Dalai Lama begon men onmiddellijk met het zoeken naar zijn incarnatie. De staatsorakels en geleerde Lama's werden allereerst geraadpleegd. Men herinnerde zich dat na het overlijden van de Dalai Lama zijn lichaam op een troon in Norbulingka was geplaatst met het gezicht naar het zuiden, maar dat na een paar dagen het gezicht zich naar het oosten had gewend. Op een houten pilaar aan de noordoostelijke kant van de tempel waar het lichaam zat, verscheen een stervormige zwam. En tijdens het sterven waren ten noordoosten van Lhassa vreemde wolkenformaties te zien geweest. Dat en ander bewijsmateriaal gaf de richting aan waarin de nieuwe Dalai Lama gezocht zou moeten worden."
"Daarna ging de Regent, in 1935, naar het heilige meer Lhamoi Latso, waarin toekomstbeelden gezien kunnen worden. Na een aantal dagen in gebed en meditatie doorgebracht te hebben, zag de Regent het beeld van de drie Tibetaanse letters Ah, Ka en Ma en later zag hij een klooster met jadegroene en gouden daken en een huis met turkooisgroene tegels."

"Het volgend jaar gingen hoge Lama's en hoogwaardigheidsbekleders op zoek

om de plekken te vinden die de Regent in het water had gezien. De groep die in het Dokham-gebied aankwam, zag de jadegroene en gouden daken van het Koeboem Klooster en in het dorp Takster zagen ze het huis met de turkooisgroene tegels langs de dakrand. De leider vroeg of het gezin in het huis kinderen had en kreeg te horen dat er een zoontje van twee jaar was."

"De groep vermomde zich en de leider liet zich in de armoedige kleding van een helper naar de keuken sturen, waar gewoonlijk de kinderen waren, terwijl de anderen met de ouders in de mooie kamer spraken. In de keuken was inderdaad de jongste zoon van het gezin." De Dalai Lama vervolgt: "Op het moment dat het jongetje de Lama zag, wilde hij bij hem op de schoot zitten. De Lama was verkleed in een jas gevoerd met lamsvel, maar om zijn hals hing een rozenkrans die aan de Dertiende Dalai Lama had toebehoord. Het jongetje scheen de rozenkrans te herkennen en vroeg of hij hem mocht hebben. De Lama beloofde dat hij hem kreeg als hij kon raden bij wie hij op de schoot zat. Het jongetje antwoordde dat hij 'Sera-aga' was, wat dialect is voor 'Sera-Lama', en zei dat degenen die met zijn ouders zaten te praten Losang en Amdo Kasang waren."

"De Lama bleef het jongetje de hele dag bekijken tot het tijd voor hem werd om in bed gestopt te worden. Het hele gezelschap overnachtte in het huis en toen men de volgende ochtend aanstalten maakte om te vertrekken, kwam het kleine jongetje uit zijn bed en stond erop dat hij met hen mee zou gaan. Dat kleine jongetje was ik," aldus de Veertiende Dalai Lama.

De groep kwam terug naar het huis om allerlei testen te doen. De Dalai Lama: "Door die testen raakte men er nog meer van overtuigd dat de reïncarnatie gevonden was. Die overtuiging werd gesteund door de drie letters die de Regent in het meer had gezien. Men nam aan dat de Ah stond voor Amdo, de naam van het district, dat Ka stond voor Koeboem, het grootste klooster in de omgeving, en dat Ma verwees naar het kleine klooster boven het dorp Takster. Bovendien leek het veelbetekenend dat de Dertiende Dalai Lama op de terugweg van China in het klooster van Takster had overnacht en daar een paar laarzen had achtergelaten. Hij had toen ook staan kijken naar het huis waar ik geboren ben en had opgemerkt dat het een prachtige plek was."

"Over de hele zaak werd strikte geheimhouding in acht genomen. Zelfs mijn ouders wisten niets en zij hebben nooit vermoed dat ik een incarnatie van de hoogste van alle Lama's was. Een week na mijn vierde verjaardag vertrokken we voor een tocht die meer dan drie maanden zou duren. Het was een verdrietig moment voor mijn ouders die hun boerderij, hun vrienden en Takster moesten verlaten zonder te weten wat de toekomst zou worden. Er waren vijftig mensen en driehonderdvijftig paarden en ezels in de karavaan toen we vertrokken. We reisden van zonsopgang tot vroeg in de middag en kampeerden in tenten."

"Tien dagreizen voor Lhassa ontmoetten we een groep van ongeveer honderd mensen met veel paarden en ezels die geleid werden door de Tibetaanse kabinetminister. Men bracht een proklamatie mee waarin verklaard werd dat ik de Veertiende Dalai Lama was. Toen trok men mij mijn boerenkleren uit en kreeg

ik monnikenkleding aan. In elk dorp waar we doorheen trokken werd onze karavaan groter. Alle leken en monniken onderweg droegen hun beste kleren en verwelkomden mij met gevouwen handen. Ik herinner me dat ik heel wat mensen tranen van vreugde heb zien huilen."

"In een lange optocht naderden we Lhassa. Daar waren de mensen samengedrongen en ik kon hen horen roepen:'De dag van ons geluk is gekomen'. Ik voelde me als in een droom. Ik werd naar de tempel gebracht waar ik eerbiedig boog voor de heilige beelden. Toen ging de optocht verder naar de Norbulingka. Nog steeds dromend werd ik daar binnengeleid in de prachtige vertrekken van mijn voorganger."

Op 22 februari 1940 besteeg de Veertiende Dalai Lama de leeuwentroon in de Potala en kreeg de namen Ngawang Losang Tenzin Gyatso. Voor deze gelegenheid schreef de Regent Reting Rinpoche een gebed waarin hij vertelt dat de Dalai Lama zich allereerst 'als een parelsnoer van incarnaties' gemanifesteerd heeft in India, als brahmins, yogi's en grote geleerden. De titel van het naslagwerk wordt gegeven dat zesendertig namen geeft van de belangrijkste vroegere incarnaties van de Dalai Lama in India.

Het gebed vervolgt met: "Toen hebt u de taak op u genomen om in het noordelijke land Tibet, dat bedekt wordt door sneeuw, te incarneren als een opeenvolging van koningen die het land zowel op werelds als op geestelijk niveau vooruit geholpen hebben. Nyatri Tsanpo, Song-Tsen-Gampo, Tri-Song-Detsen en Tri-Ralpachen zijn enkele van uw incarnaties als koningen." Reting Rinpoche geeft de titel van het werk dat nog tien koningen noemt en vijftien namen van boeddhistische meesters in Tibet - van wie sommigen verborgen teksten gevonden hebben - die ook vroegere incarnaties zijn van de Dalai Lama. Dan verklaart het gebed dat de Dalai Lama niet alleen de Boeddha van Mededogen, Avalokiteshvara, belichaamt maar ook Manjushri, de Boeddha van Wijsheid, en Vajrapani, de toornige Boeddha van de Geheime Weg. Het gebed verzoekt de Veertiende Dalai Lama ten slotte bij ons te blijven tot het einde van de wereld. (Dit Lang-Leven-Gebed is in het Engels gepubliceerd door Sakya Tegchen Chöling, 4416 Avenue North, Seattle, Washington 98103, U.S.A.).

De jonge Veertiende Dalai Lama kreeg niet de zorgeloze jeugd die men iemand van hoge geboorte toewenst. Tijdens zijn jongste jeugd speelden in Lhassa vele intriges door elkaar heen, die soms desastreuze gevolgen hadden. Toen hij net zestien jaar was vielen de Chinezen zijn land binnen en werd hem verzocht de macht over Tibet op zich te nemen. Op 25-jarige leeftijd moest hij uit Tibet vluchten naar India, waar hij nog steeds in ballingschap woont. Zijn prachtige autobiografie 'Vrijheid in ballingschap', die de Veertiende Dalai Lama in India schreef, beëindigt hij met deze woorden: "In deze tijden van overweldigende militaire macht kunnen mensen alleen maar in hoop leven. Mijn hoop is gevestigd op de moed van de Tibetanen en de liefde voor waarheid en recht die nog heerst in de harten van de mensheid."

Louwrien Wijers

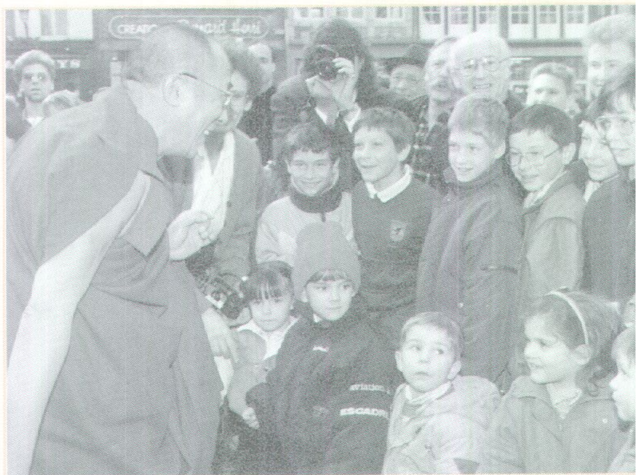
Het bezoek

Het verhaal van vorige bezoeken

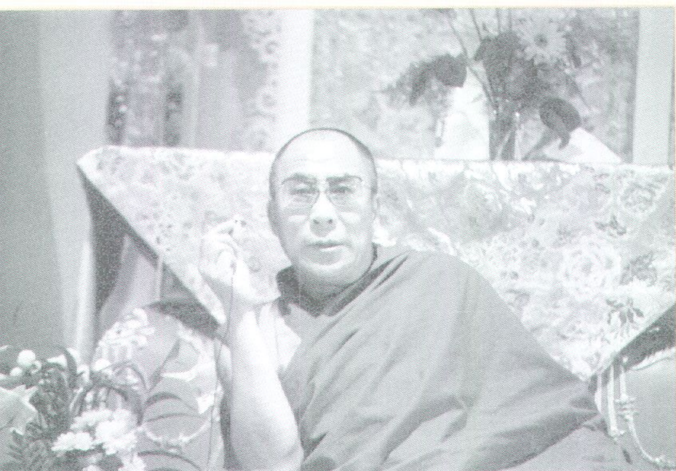
De Heer van de Lotus uitnodigen is iets, maar de veertiende Dalai Lama ontvangen is nog iets anders. Dit is de derde keer dat de Dalai Lama toestemt om naar Yeunten Ling te komen.
Hier volgt het relaas over de twee vorige bezoeken.

Van woensdag 25 tot vrijdag 27 april 1990

Zijne Heiligheid de Dalai Lama heeft België in 1990 voor de eerste keer bezocht. Het officiële bezoek in Brussel evenals het dharmaprogramma in Hoei kenden een groot succes. Achter de schermen van zowel de ministeries als het parlement, na afloop van de recepties op het stadhuis van Brussel en Hoei, liet men ons verstaan hoezeer iedereen diep getroffen was door de eenvoud, de intelligentie, de vrolijkheid en de scherpzinnigheid van de Dalai Lama. Men beloofde ons reeds de volle medewerking bij een volgend bezoek.

Tweeduizend deelnemers hebben donderdag 26 april in Yeunten Ling doorgebracht. Dankzij de hulp van enkele tientallen vrijwilligers, die zich gedurende verscheidene dagen helemaal geëngageerd hadden, is het programma foutloos verlopen. De voormiddag was voorbehouden aan televisie-opnamen voor de BRT en de RTBF. In de namiddag zou de Dalai Lama een onderricht geven over bodhicitta, en dit tot 18.30 u !

De avondconferentie 'Boeddhisme en Wetenschap' heeft indruk gemaakt op het publiek en de Belgische pers. Dit onderwerp werd ongetwijfeld voor het eerst publiek behandeld.

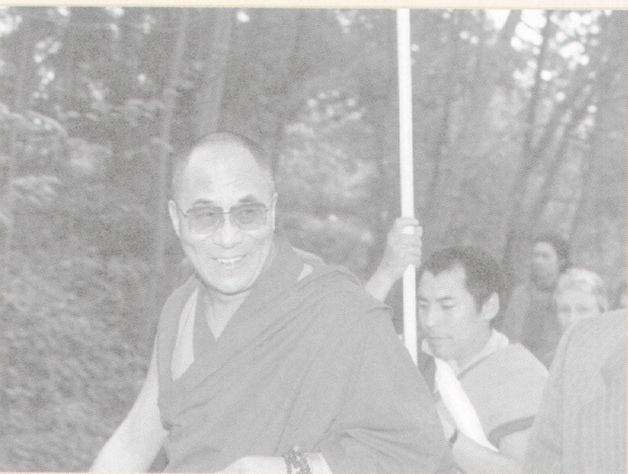
De Dalai Lama en de leden van de Tibetaanse regering toonden

zich ten zeerste verrast door de omgeving, de voorbereidingen, het enthousiasme dat ze in Yeunten Ling mochten ondervinden. De bezoekende Lama's, evenals de aanwezige boeddhisten en niet-boeddhisten beschouwen het als een onvergetelijk souvenir.

Hoe is dat bezoek van Zijne Heiligheid de Dalai Lama verlopen?

25 april 1990 zal blijven gelden als een van de hoogdagen in het leven van Yeunten Ling. Een gebeurtenis waarin men voordien moeilijk kon geloven, zou zich inderdaad die dag voltrekken: de komst van Zijne Heiligheid de veertiende Dalai Lama, emanatie van Tchenrezig, incarnatie van het universele mededogen.
Wij stonden daar met velen om hem op te wachten. Zou hij zich houden aan een Tibetaanse uurregeling, of zou hij toegeven aan de Europese mode en toekomen op het aangekondigde tijdstip?
Wel, hij kwam zoals afgesproken, 's avonds rond 18.30 u. Wij vormden een haag om hem te verwelkomen, en als mooie verrassing stapte hij onmiddellijk uit de auto om te voet de weg af te leggen vanaf de ingangspoort van het domein tot aan het kasteel. Er was geen houden meer aan! Voorafgegaan door Lama's die op Tibetaanse trompetten bliezen, probeerde hij vooruit te komen, omstuwd door een menigte mensen die hem aanraakten of zijden sjaals aanboden. Hijzelf, de monnik Tenzin Gyamtso, stapte voort, een en al glimlach, stralend van goedheid, links en rechts handen schuddend; de weg was versierd met in kalk geschilderde symbolen.

"We hebben veel geluk. Wij zouden nooit naar Tibet hebben kunnen gaan om de leer te zoeken, maar hij kwam tot ons, door welwillende meesters meegebracht. We zouden nooit in het Potala binnen kunnen, en nu komt de wereldlijke en geestelijke leider van het Land van de Sneeuw tot ons." Dit is een teken van gunstig karma, het resultaat van de verzameling van verdiensten; de vrucht was tot rijpheid gekomen.

Zijne Heiligheid kwam dan door de hoofdingang naar binnen, omringd door zijn gevolg, en verdween uit ons gezicht. Zo viel het gordijn op het einde van het eerste bedrijf !

Het weer hield zich gelukkig goed. De tafels voor de lunch werden op de binnenplaats opgesteld. Iedereen schoof aan voor zijn portie; een krachttoer om al die mensen eten aan te bieden. Allen die eraan meewerkten moeten werkelijk bedankt worden.

De avond eindigde met de Tchenrezig-meditatie, geleid door Lama Karta, in de grote tent op het grasveld vóór het kasteel. Iedereen trok zich dan terug in de overvolle slaapkamers en zalen.

De volgende ochtend, 26 april, kondigde een mooie dag aan. De zon scheen stralend op de bomen en planten getooid met die zachtgroene kleur van een nieuwe lente.

We wachtten op de Dalai Lama die, steeds langs alle kanten omgeven door mensen, de Tcheuten zou zegenen, de eerste die in België werd gebouwd, op de bodem van Hoei met zijn rijke spirituele traditie.

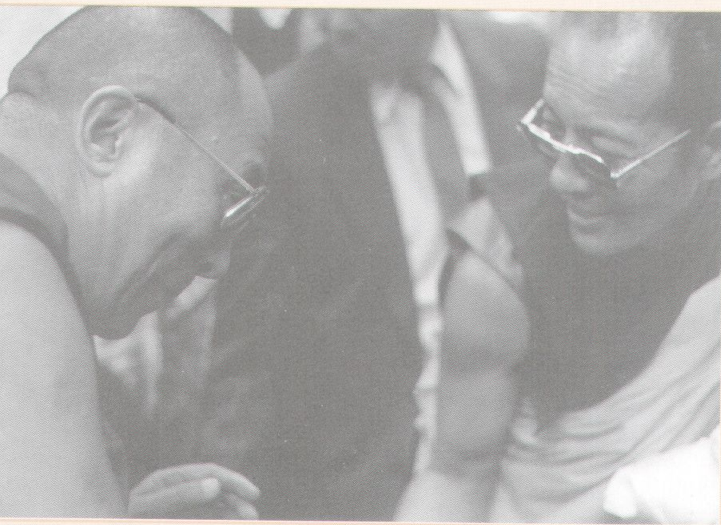
Daarna gingen Zijne Heiligheid, zijn gevolg, onze venerabele Lama's en enkele personen van het centrum naar het stadhuis van Hoei, waar de burgemeester, Mevrouw Lizin, vergezeld van de minister-president van de Franse gemeenschap, M. Féaux, een receptie aanboden ter ere van Zijne Heiligheid. Ook de raadsleden van Hoei, de officieren van de ordekrachten, de E.H. Deken van Hoei, de consul van Nepal en andere personaliteiten waren uitgenodigd.

De minister gaf een merkwaardige redevoering, waarna Mevrouw Lizin de thema's van wereldvrede en de noodzaak van spirituele waarden ontwikkelde. Zijne Heiligheid nam daarop het woord in het Engels. De waardigheid op zijn gelaat, zijn welwillende blik en de humor van zijn woorden zorgden voor een natuurlijke charme, die de toehoorders fascineerde.

Zijn stem deed mij denken aan het 'gebrul van de leeuw' waarvan de teksten spreken: een directe stem, eenvoudig, zonder artificiële buigingen. Ik vergelijk ze met een Bachoratorium: draagwijdte, adel, intelligentie en eenvoud.

Bij het verlaten van het stadhuis werden we geconfronteerd met een menigte kinderen op de markt die "Tashideleg" riepen. Mensen ontplooiden twee spandoeken waarop tekeningen en slogans de verwoestende activiteiten van China in Tibet aan de kaak

stelden. Zijne Heiligheid ging naar de kinderen toe, sprak en lachte met hen, alles ademde blijheid uit. Daarna keerden de wagens terug naar Yeunten Ling.
Er kwam steeds meer volk opdagen; de veelkleurige menigte vertegenwoordigde nagenoeg alle klassen van de maatschappij; ook veel Tibetanen, lama's en leken, en Europese boeddhistische monniken.
In de namiddag hield Zijne Heiligheid een uiteenzetting over de ontwikkeling van de ontwaakte geest. De tent zat afgeladen vol. Zijne Heiligheid ontving een groep katholieke religieuzen in audiëntie; zij toonden zich erg opgezet met het warme onthaal dat hen tebeurtviel. Deze religieuzen waren actief betrokken bij interreligieuze ontmoetingen. 's Avonds behandelde Zijne Heiligheid het thema "Boeddhisme en wetenschap".
Tweeduizend aanwezigen volgden een helder betoog, logisch en diepgaand bij de uitwerking van de analogieën tussen het boeddhistische standpunt en de wetenschappelijke benadering: de ervaring en het scepticisme blijken twee gemeenschappelijke basisprincipes te zijn. Zijne Heiligheid onderstreepte de gelijkenissen tussen de westerse en oosterse cosmologie en psychologie, de neurobiologie en bepaalde tantrische teksten over het subtiele lichaam. Deze uiteenzetting werd in de pers en de media als een cultureel evenement van allereerste orde aangezien.

Op vrijdag 27 april zou Zijne Heiligheid naar Boedapest vertrekken. Zij die in het centrum gebleven waren stonden vroeg op om door Hem in audiëntie ontvangen te worden. De regen viel op de hier en daar achtergebleven tafels op de binnenkoer. Vergankelijkheid.
We begaven ons naar de tempel. De Dalai Lama kwam, zoals gewoonlijk, al lachend naar binnen en één na één mochten we hem persoonlijk groeten en zijn zegen ontvangen. Hij richtte enkele woorden van afscheid tot ons. Wij reciteerden een gebed en vroegen Hem terug te komen om voor een lange tijd in Yeunten Ling te verblijven. De Dalai Lama antwoordde met een brede lach. Laten we hopen dat deze wens ooit verhoord wordt !
Da kwam het uur van vertrek. Zijne Heiligheid en zijn gevolg stapten in de zwarte wagens en de stoet verdween langzaam uit het gezicht. "Alles wat samengesteld wordt, valt uiteen" zei ik bij mezelf, "laten we zonder oponthoud aan onze bevrijding werken".
Zo eindigt het rapport over dit bezoek van de voorzitter van Yeunten Ling.

Het bezoek van dinsdag 7 tot donderdag 9 juni 1994

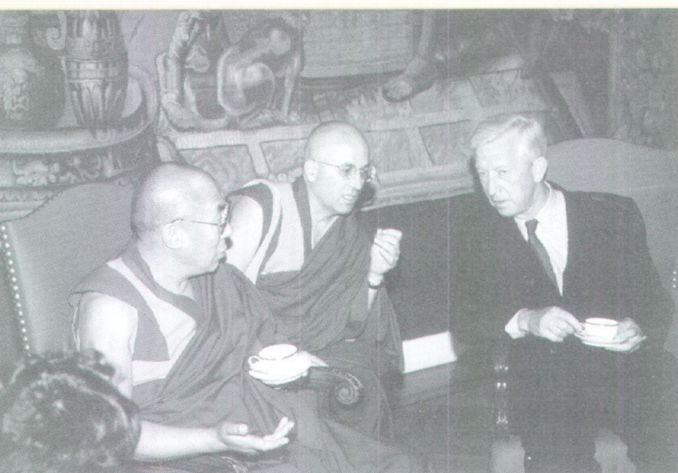

Een officiële ontvangst door de Belgische regering

Van 7 tot 9 juni 1994 bracht Zijne Heiligheid de Dalai Lama, Nobelprijs voor de Vrede, wereldlijke en geestelijke leider van Tibet, voor de tweede keer een bezoek aan het retraitecentrum Yeunten Ling, naar aanleiding van een uitnodiging van de interparlementaire commissie over de kwestie Tibet. Het Belgische parlement had inderdaad een commissie opgericht die zich bezighield met de onjuiste behandeling van Tibet door de Chinezen. Tijdens een voltallige zitting werd een besluit opgesteld ter bescherming van het Tibetaanse volk, waarbij de Belgische regering aangespoord werd alles in het werk te stellen om de Chinese autoriteiten ertoe te brengen besprekingen met de Dalai Lama op gang te brengen.

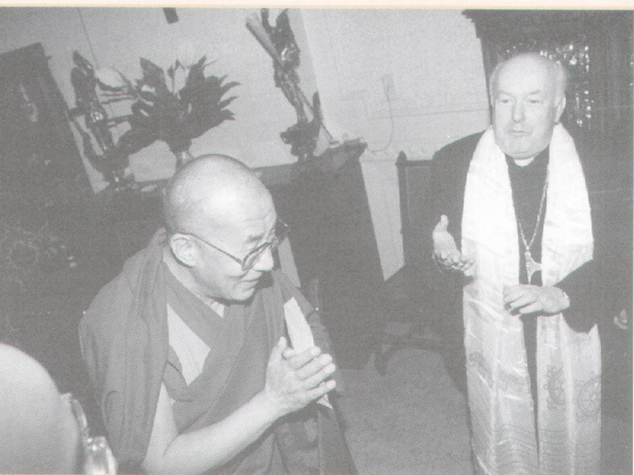

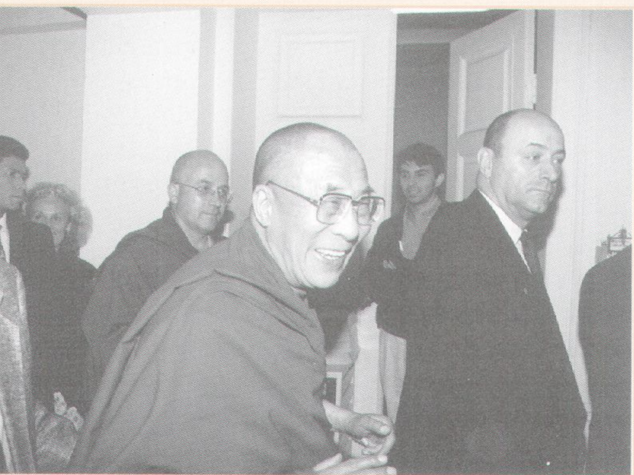
Hoewel de commerciële balans van België met China zonder enige twijfel gunstig uitvalt in het belang van België, en ondanks de zeer grote druk van China op de regering, is het bezoek van de Dalai Lama toch kunnen doorgaan.

Ons Tibetaans centrum en de vzw De Vrienden van Tibet hadden de verantwoordelijkheid van de organisatie op zich genomen, wat niet zo vanzelfsprekend was aangezien we slechts over zes weken tijd beschikten om alles op punt te stellen.

Dankzij de zeer doeltreffende

hulp van de diensten van het ministerie van Buitenlands Zaken en van Binnenlandse Aangelegenheden, van de politie en de gendarmerie van Brussel en van Hoei, heeft het officiële gedeelte van dit bezoek een perfect verloop gekend. De agenda van Z.H. de Dalai Lama was overladen: ontmoetingen met de eerste minister De Haene, minister Claes, de president van het Parlement Nothomb en Kardinaal Danneels, die er prijs op stelden Zijne Heiligheid te ontmoeten. Op die manier hebben de Belgische autoriteiten aangetoond dat de economische winst op de Chinese markt België niet moet verhinderen zijn sympathie te betonen jegens het Tibetaanse volk.

In een van de zalen van het parlement heeft de Dalai Lama gedurende twee uur een debat gevoerd met de parlementsleden en de volksvertegenwoordigers, evenals met vertegenwoordigers van de media. In de loop van de debatten waren de tussenkomsten van de CVP en Ecolo.

Een uitzonderlijke uitstraling

Wat ons bij elk bezoek van de Dalai Lama het meest treft is de uitstraling die van hem uitgaat en die een sterke indruk maakt op het publiek. Deze keer hebben, ondanks de beperkte publiciteit, duizenden personen zich verplaatst om de conferenties in het Paleis van Schone Kunsten te Brussel en in het Tibetaans instituut van Hoei bij te wonen. Volle zalen! De Dalai Lama behandelde twee belangrijke onderwerpen: 'Universele verantwoordelijkheid in de politiek, de wetenschap, de filosofie en de religie' en 'Het niet-bestaan van het ik'.

Het warme enthousiasme dat de Dalai Lama in de harten van zijn toehoorders deed ontstaan, creëerde nu net die gunstige sfeer die de overdracht van zijn wijsheid en van zijn diepgaande pertinente inzichten naar de geest van de aanwezigen mogelijk maakte. Wij stelden vast hoeveel moed er in deze tijd nodig is om het principe van geweld-

loosheid te verdedigen; hoezeer de gedachte van universele verantwoordelijkheid relevant en aanmoedigend is, en hoe verwonderlijk de vaststelling is van het parallellisme tussen de typisch westerse wetenschappelijke visie en het boeddhisme zelf. Deze heilzame woorden staan niet ten dienst van een indrukwekkende redevoering ... Het was zo vanzelfsprekend ...

Op alle foto's ziet men een lachende Dalai Lama. Mensen die hem benaderd hebben, voelen zich spiritueel herboren, psychologisch gesterkt en gevoed door zijn zeer eenvoudige woorden: zijn woorden zijn werkelijk vervuld van zegeningen, niet omdat ze boeddhistisch zijn, maar omdat ze baden in 'de oceaan van mededogen' van zijn geest. Het Tibetaans boeddhisme is niet zo esoterisch als onze geleerden willen doen geloven: de stralende gezichten bij het verlaten van de zaal na de conferenties zijn er een bewijs van. Iedereen verdween naar huis in de nacht, maar er blijven nu nog tintelingen nazinderen in de harten van de mensen die deze gebeurtenis in juni 1994 als onvergetelijk bestempelen. Het werd een fascinerende ontmoeting tussen Oost en West. Iedereen wacht reeds op het volgende bezoek ... enkelen fluisteren iets van 1998 ...

Vanuit verschillende officiële bronnen vingen we het nieuws op dat de Dalai Lama dit laatse bezoek ten zeerste gewaardeerd heeft, vooral de organisatie en het aangeboden onthaal. De Fondation Hergé heeft de Dalai Lama begroet aan de ingang van de tentoonstelling "Met Kuifje naar Tibet", die veel succes heeft gekend. Daarna was deze tentoonstelling te bezichtigen in Parijs, Montreux en Den Haag.

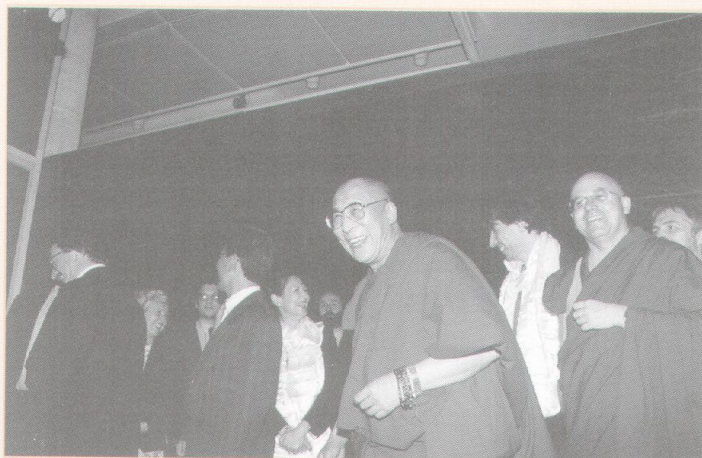

Soms doet het boeddhisme zich voor als een stroom van zuurstof of als een van de wegen die het mogelijk maakt evenwicht en geluk te bereiken, waar wij allemaal naar verlangen. De Dalai Lama getuigt daarvan zonder ophouden als "eenvoudige boeddhistische monnik" zoals hij dat graag blijft herhalen. En dan einde 1998 valt het nieuws: De Dalai Lama heeft opnieuw aanvaard om naar Yeunten Ling te komen!

De structuur van de organisatie in 1999

Heden en verleden

Dikwijls vragen de mensen zich af hoe de centra die werken onder de leiding van Lama Karta, Lama Zeupa en Lama Tashi Nyima, het klaarspelen om dat grote aanbod van dharma-onderricht en publieke conferenties over het hele land te verzorgen, en daarbij nog af en toe grote gebeurtenissen zoals het feest van het boeddhisme, een religieus muziekfestival, enz. Het antwoord op deze vraag moet men zoeken in het feit dat een zeer brede basis van sympathisanten en vrienden van het centrum steeds klaar staan om te helpen indien dat nodig is, en dat een kleine kern van mensen met ervaring en vol goede wil, met overtuiging, doortastendheid en efficiëntie handelen. Tot nu toe konden de instituten goed georganiseerde activiteiten aanbieden en we blijven leren uit de ondervinding. Of het nu om het trimestrieel magazine gaat of om het onthaal of om publicaties, stapgewijze gaan we vooruit dankzij de ons aangeboden hulp van al deze mensen die er zich bij betrokken voelen. We willen daarop terugkomen in het derde nummer van deze jaargang. Ondertussen worden we geconfronteerd met een vaststaand feit: we hebben vier maanden de tijd om het bezoek van de Dalai Lama voor te bereiden. Terwijl in bepaalde landen de organisatoren over een jaar tijd beschikken, moeten wij het met vier maanden stellen, wat een hele klus is temeer daar er bepaalde afspraken nog altijd niet definitief bevestigd zijn door het bureau van Tibet. De vertegenwoordigers van Zijne Heiligheid in Parijs hebben ons toch deze opdracht toevertrouwd; zij kennen de situatie van Yeunten Ling en de gevoelens van de Dalai Lama ten opzichte van ons centrum.

Het aanstaande bezoek

De tijden zijn veranderd. Enkele jaren terug trokken de bezoeken van de Dalai Lama zowat tweeduizend mensen aan. De recente voorbeelden uit Frankrijk en Duitsland wijzen op een nog grotere opkomst van het publiek dat zijn conferenties wil horen.

Rekening houdend met deze toename wordt de organisatie van het evenement dit jaar op een andere manier opgevat. De infrastructuur blijkt veeleisend te zijn, hoewel het bezoek van de Dalai Lama van zeer korte duur is. Wij hopen dus dat de professionele aanpak de Dalai

Lama ertoe zal brengen te beslissen om binnen enkele jaren voor een langere periode terug te komen, wat de kans op finaciële risico's beduidend zou verminderen. Een groot deel van de verantwoordelijkheden zal worden toevertrouwd aan professionelen en gespecialiseerde ondernemingen of aan diensten aangeboden door partners bij de organisatie van het evenement: de stad Hoei, de Waalse en Vlaamse executieve en de ministeries van Onderwijs van de beide executieven, die de realisatie van dit project steunen.

Een actieve medewerking

Alle partners zullen zich inspannen om de hoogste kwaliteit te waarborgen op het niveau van informatie, ontvangst, verloop van de conferenties en de maaltijden. Enkele voorbeelden van de genomen beslissingen:

• Het logistiek aspect is toevertrouwd aan gespecialiseerde ondernemingen. In Hoei wordt een groot paviljoen opgetrokken op het voetbalveld, en de drie basketzalen worden gereserveerd voor de maaltijden. De verlichting en de geluidsinstallatie, het systeem van oortelefoons, het podium met reuzescherm, die hele infrastructuur wordt zowel in Hoei als in Brussel door professionelen aangepakt.

• De twee ministeries van Onderwijs nemen de taak op zich alle scholen van het land uit te nodigen om op 6 mei in Hoei en op 7 mei in Antwerpen een groots opgevat evenement bij te wonen, dat een hoogtepunt zal worden na een voorbereidende campagne in de scholen omtrent het thema 'democratische waarden' in Wallonië en omtrent het thema 'de rechten van de mens' in Vlaanderen.

• De voorzitter van de Waalse executieve, mevrouw Laurette Onkelinckx, en de minister van Onderwijs, de heer Baldewijns, hebben reeds aanvaard de plenaire sessies voor te zitten.

• De stad Hoei is op een actieve manier betrokken bij de organisatie van deze dagen: de uitgave van een folder over het geheel van de activiteiten, een ondersteuning in de vorm van energie, mensen, materieel en tijd voor het installeren van de infrastructuur ter plaatse, immense parkings voorbehouden aan de bezoekers, maar vooral de organisatie van de Nobeldag in tegenwoordigheid van Zijne Heiligheid.

• Speciale treintarieven worden door de Belgische spoorwegen aangeboden aan iedereen die naar Hoei of Brussel reist.

• Het bureau van Tibet in Parijs controleert de coördinatie van de activiteiten ter gelegenheid van het bezoek van Zijne Heiligheid.

Wat kunt u doen?

Blijven er, door de actieve deelname van de officiële instanties, geen taken meer over ? Zeer zeker wel.

De organisatie van dit bezoek doet eveneens een beroep op de staatsveiligheid, de politiediensten, de gendarmerie, de brandweer evenals de dienst voor toerisme. De veiligheid, het verkeer, het verblijf en de eetgelegenheid voor duizenden personen moeten gewaarborgd

zijn. In het verleden hebben we ondervonden dat de efficiëntie van deze diensten voor een groot deel bijgedragen tot het welslagen van een dergelijk gebeurtenis.
U allen, lezers en lezeressen van ons trimestrieel magazine, en al uw vrienden, wat kunt u doen ?
Verschillende zaken natuurlijk. Eerst en vooral is het evident dat het verspreiden van zoveel mogelijk folders een niet te veronachtzamen eerste hulp betekent.
Vervolgens zal de hulp van vrijwilligers op verschillende gebieden ten zeerste gewaardeerd worden. Ten slotte is onze financiële verantwoordelijkheid zo groot dat elke geldelijke hulp zeer waardevol is.

U kunt dus helpen

• Door een morele en psychologische ondersteuning: organiseer op uw niveau de reis naar Hoei of naar Brussel om uw vrienden, familieleden in staat te stellen dit buitengewoon evenement mee te maken.

• Door uw giften: als u financieel wil helpen, kunt u gebruik maken van de speciale bankrekening bij de Generale Bank, op naam van het Tibetaans Instituut, waarop alle betalingen gebeuren in verband met het bezoek van Zijne Heiligheid: Tibetaans Instituut - Dalai Lama GB 240-0292850-11

• Door uw actieve medewerking: gelieve dan onderstaand document in te vullen.

Ja, ik kan helpen bij

- ☐ de permanentie in het secretariaat
- ☐ de verkoop van boeken/CD's in ☐ Hoei ☐ Brussel
- ☐ de verspreiding van publiciteit in de dagbladen of de media
- ☐ de algemene coördinatie van de gebeurtenis
- ☐ de controle bij de ingang van de zalen
- ☐ de informatiestands bij de conferenties
- ☐ de inrichting van de conferentiezalen
- ☐ de verspreiding van posters en folders
- ☐ het contact met de politieke instanties
- ☐ andere ...

Naam: ....

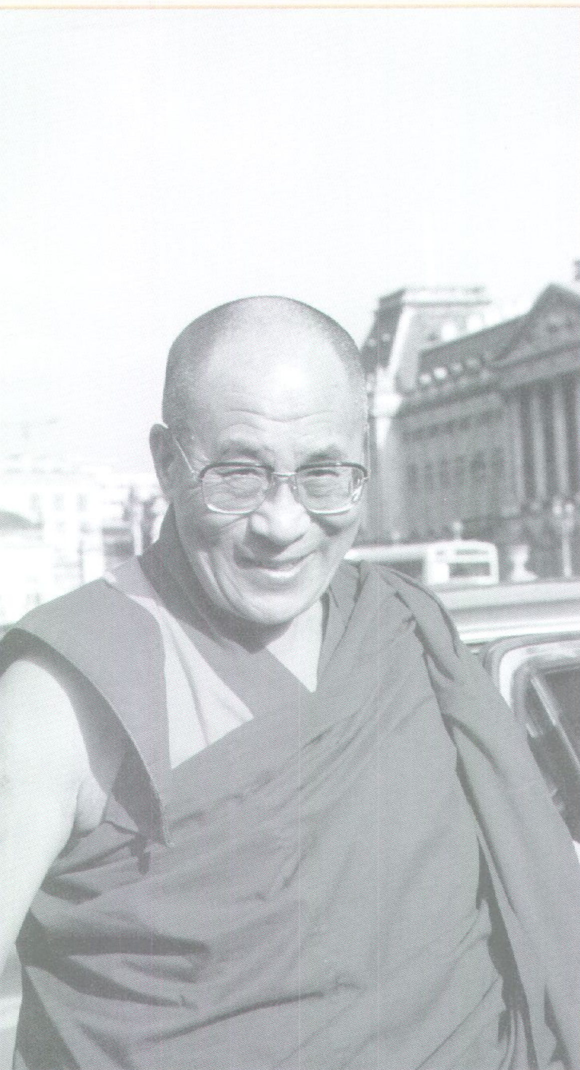
Adres: ....

Telefoon: ....

Het programma

Een ethiek voor het komende millenium

Brussel, 6 mei om 19 uur
Paleis 5 van
het Tentoonstellingspark

Het is evident dat de komst van het derde millenium enkele vragen oproept.
Met deze vragen worstelt de gehele mensheid, deze grote familie van menselijke wezens in hun global village.

Draagt de komst van het boeddhisme naar het Westen bij tot bevredigende antwoorden ? Het boeddhisme leert ons:
• alles wat samengesteld is valt uit elkaar;
• alles wat onzuiver is (onder invloed van storende emoties) geeft aanleiding tot lijden;
• alle fenomenen zijn onderling afhankelijk en uit zichzelf dus leeg;
• de overkant van het lijden (wat 'nirvana' genoemd wordt) staat voor vrede in de geest en bevrijding van alle illusies.
In hoever kunnen deze basisideeën van het boeddhisme ons inspireren ?

"Wij moeten, allen tezamen, een nieuwe spiritualiteit zoeken. Dit nieuwe concept zou tot stand moeten komen naast de religies, op zo'n manier dat alle mensen van goede wil dat kan bijtreden. Een nieuw concept, een lekenspiritualiteit. Wij zouden dit concept moeten ondersteunen, met de hulp van de wetenschappers. Het zou ons ertoe kunnen leiden om datgene in leven te roepen wat wij allen zoeken, een wereldlijke moraal. Ik geloof er tenvolle in. En dit voor een beter toekomst van de wereld."

De Dalai Lama zal zijn visie op de toekomst voorleggen en de ethische grondslagen die noodzakelijk zijn om voor iedereen geluk te waarborgen uiteenzetten. Een gelegenheid tot overdenkingen in aanwezigheid van een van de grootste wijzen van onze tijd.

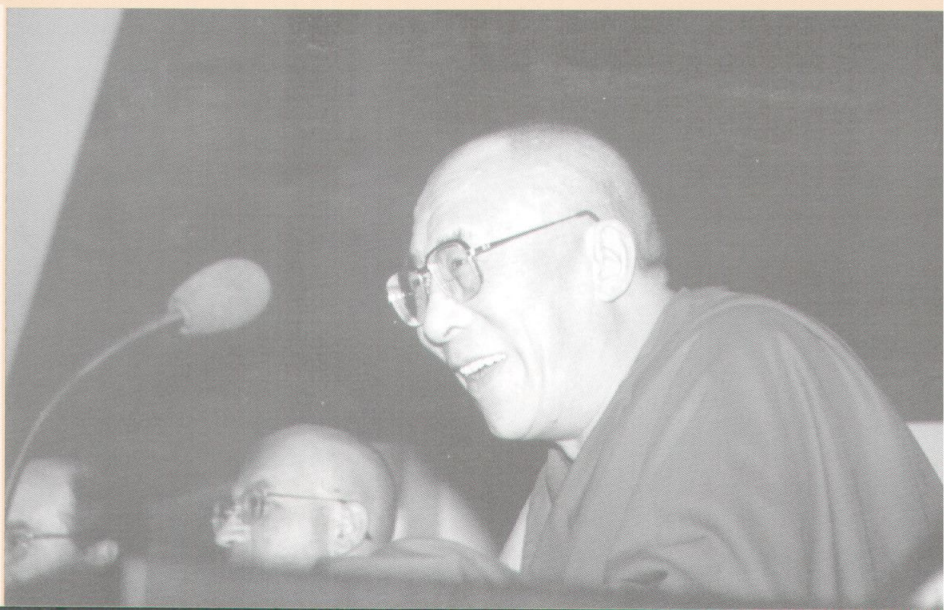
Leven, sterven en geboren worden volgens het boeddhisme

Hoei, 5 mei

Onderricht over de relaties tussen lichaam en geest

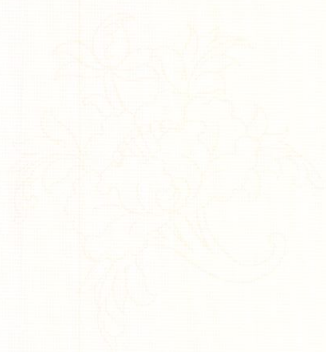
Het thema van de relaties tussen lichaam en geest is actueel.
Het boeddhisme gaat ervan uit dat de materie, het lichaam en de fenomenen voor alles voorbijgaande projecties van de geest zijn. De Boeddha heeft gezegd: "Bekijk alle samengestelde fenomenen als sterren, als bliksemschichten, een kaarsvlam, dauwdruppels, waterblaasjes, droombeelden, donderslagen en wolken ."
De geest, op zijn beurt, wordt in het boeddhisme gedefinieerd als doorzichtigheid, luciditeit, dynamische leegte, ... Maar wat blijft er dan van de realiteit nog over?

Al wie nadenkt of zich inzet voor de zorg voor anderen heeft er baat bij kennis te nemen van Boeddha's onderrichtingen over de verbanden tussen lichaam en geest. Het is trouwens bekend op welke hartelijke wijze de Dalai Lama kan praten over onderwerpen die op het eerste gezicht niet altijd eenvoudig zijn.
Zo helpen verklaringen over het woordje 'karma', een kernbegrip in het boeddhisme, begrijpen dat er zoiets bestaat als het lichaam van de karmische rijping. Het betreft hier het lichaam van vlees en bloed dat we in het dagelijkse leven gebruiken. Maar de mens gebruikt ook nog andere lichamen. Zo bijvoorbeeld het lichaam van de droom. Tijdens de slaap beweegt de geest zich in een droomlichaam dat gevormd wordt door onze fundamentele tendensen . Ook na de dood zal de geest een lichaam aannemen dat genoemd wordt 'het mentale lichaam van de tussenliggende periode'. De periode die begint op het ogenblik van de dood en eindigt bij het begin van het volgende leven.
Zijne Heiligheid de Dalai Lama geeft twee onderrichtingen over dit onderwerp. Hier komen niet zozeer de technische details aan bod ; deze werden trouwens reeds eerder tijdens debatten met geneesheren, neurobiologen en psychiaters besproken. De Dalai Lama wenst de grote lijnen van de boeddhistische standpunten over de relaties tussen lichaam en geest en de gevolgen die dat voor ieder van ons heeft, te presenteren.

Woensdag 5 mei 1999 om 10.30 uur

Het lichaam van het dagelijkse leven

Waaruit bestaat dit lichaam?
Hoe laten al onze daden sporen na? Waar? Hoe worden deze indrukken weer aangewakkerd?
Wat betekent in dit opzicht karma?
Welke voordelen zijn er verbonden aan het feit dat het lichaam dat we dagelijks gebruiken als een projectie opgevat wordt? Op medisch en therapeutisch vlak?
En in het leven van elke dag?

Deze onderrichtingen richten zich tot boeddhisten en tot niet-boeddhisten, tot alle personen die willen nadenken over onze aanwezigheid in deze wereld en de verantwoordelijkheid die op ons ligt. De vrolijke helderheid van de leringen van de Dalai Lama zijn welbekend. De presentatie van dit onderwerp zal ons zelfvertrouwen en onze geesteskracht versterken.
Mogen deze onderrichtingen weldadig zijn voor een grote meerderheid van mensen.

Woensdag 5 mei 1999 om 15 uur

Het lichaam van de droom en de periode na de dood

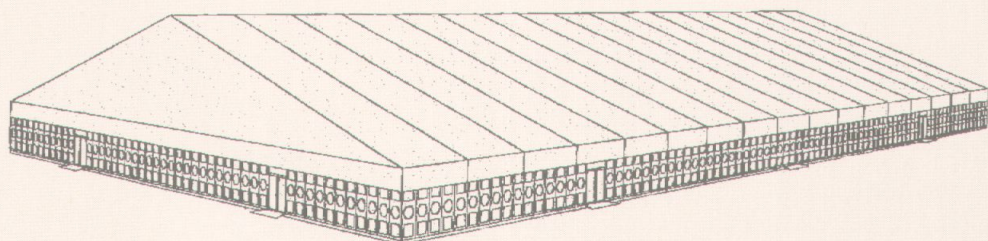
Hoe worden de fundamentele tendensen uit ons verleden en uit het leven dat we voorheen leidden in deze lichamen vertaald?
Hoe moeten we ons het lichaam dat we tijdens de droom gebruiken, indenken? En dat van na de dood? Kunnen we deze lichamen beïnvloeden?
Heeft een ethisch gedrag zijn belang?
Hoe bepalen we op deze wijze ons lot?
Zijn deze lichamen (van de droom en van de postmortem periode), dogma's of bestaan dergelijke lichamen in werkelijkheid? Hoe kunnen we dat weten? Geeft het boeddhisme concrete raadgevingen in verband met dit onderwerp?

Praktische informatie

Plan van Hoei

Namur
E 42
Liège
Sortie n°6
Villers-le-Bouillet
MEUSE
Centrale Nucléaire
Feux
P
Hall Omnisports
P

Per trein naar Hoei

Kortingen
De dienst der spoorwegen wil graag een bijdrage leveren tot het welslagen van dit bezoek: voor de trajecten naar en van de conferentieplaatsen wordt een belangrijke reductie toegestaan. Meer concrete informatie verneemt u later.

• Neem de verbinding **Namen-Hoei of Luik-Hoei**. Vanaf het station is een pendeldienst voorzien vanaf 8.00 u.

Per auto naar Hoei

Hoei ligt langs de Maas, tussen Namen en Luik. Vanuit het centrum van de stad geven de wegwijzers 'Dalai Lama' aan hoe u bij het grote paviljoen komt. Er is **voldoende parkeergelegenheid** voorzien.

Restauratie in Hoei

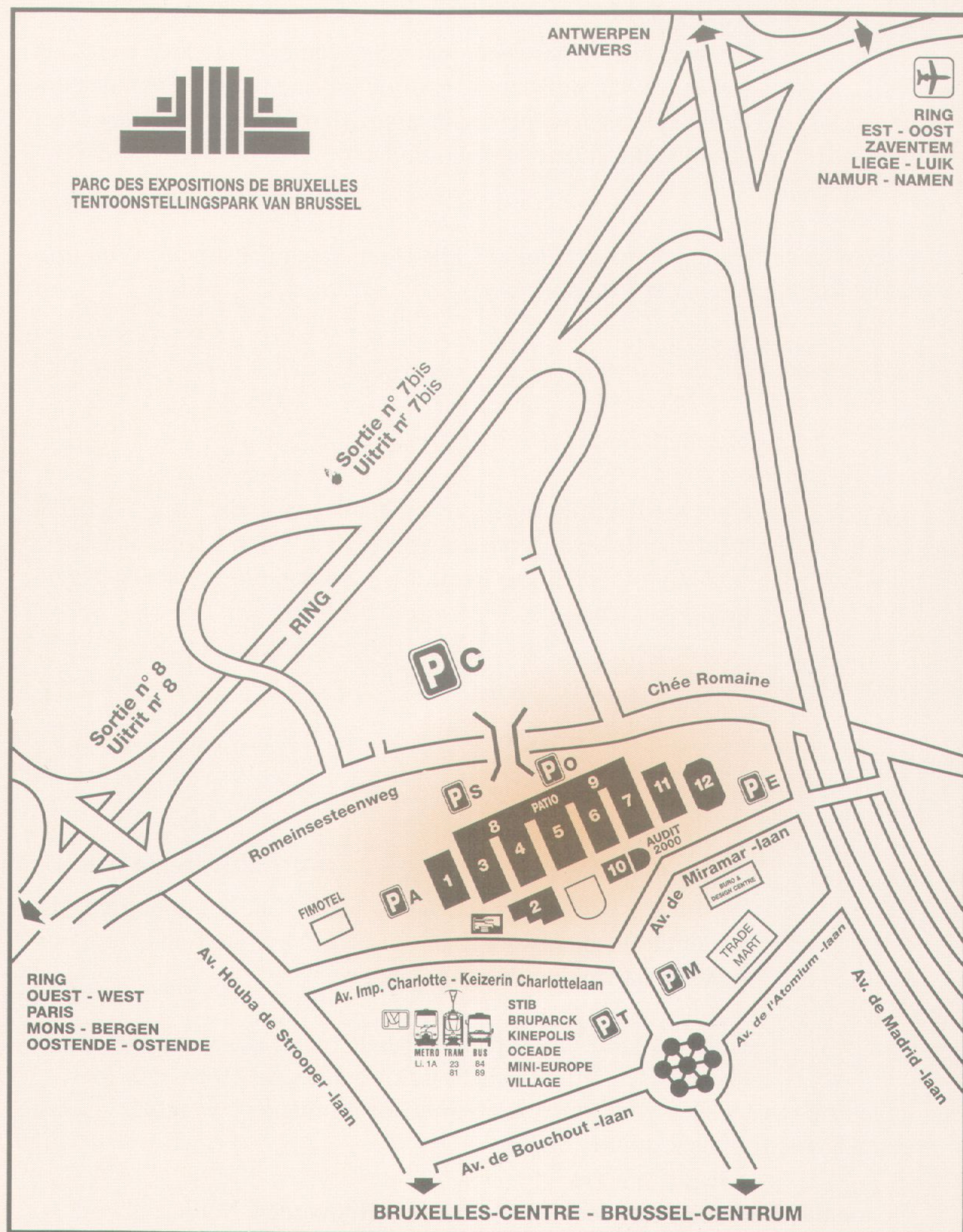
's Middags kan u lunchen op de plaats van het onderricht. De restauratie is open van 12.00 u tot 16.00 u. De stands met **oosterse snacks** blijven de ganse dag open.

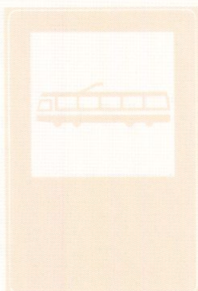
U kunt vooraf inschrijven en betalen voor een **warme maaltijd** (vegetarisch of niet-vegetarisch, naar keuze) tegen 350,- bef. en laatste twee weken voor 5 mei worden de maaltijdtickets (eventueel met de entreekaarten) u toegestuurd.

De **maaltijdtickets** kunnen ook ter plaatse gekocht worden. Natuurlijk verloopt de bediening in dit geval minder snel.

Praktische informatie

Plan van Brussel

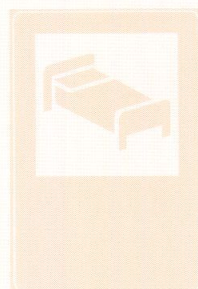
Per trein naar Brussel

U kan vanuit **Brussel-Centraal** een directe metro-verbinding, lijn 1A, nemen.

Per auto naar Brussel

Neem **afrit 8** op de ring rond Brussel.

Overnachten in Hoei en Brussel

Het Instituut zelf biedt geen overnachtingsmogelijkheid tijdens deze dagen.

Wenst u te overnachten, dan kunt u terecht bij:

- Het **Office du Tourisme** van Hoei
  Telefoon +32 (085) 21 29 15.
  U wordt verbonden met een centrale voor hotelreservering.

- **Incentive Travel House**
  Boulevard Clovis, 51-53.B-1000 Brussel,
  Telefoon +32 (02) 287 88 66 of fax +32 (02) 287 88 72

Praktische informatie

Ticketverkoop

1. Vanaf einde januari 1999 kunt u entreetickets voor de conferenties kopen **in alle Fnacwinkels** in België (Brussel, Antwerpen, Gent, Winegem, Luik) en Frankrijk.

2. Ook telefonische reservering is mogelijk op het nummer **0900-00600** van het kantoor **'Ticket Fnac'**. Daarna haalt u het ticket op in gelijk welke Fnacwinkel.

3. Een aantal tickets is te koop **in onze instituten**. Uw bestelling wordt u toegestuurd zodra de betaling ons bereikt (zie 'inschrijvingsformulier')

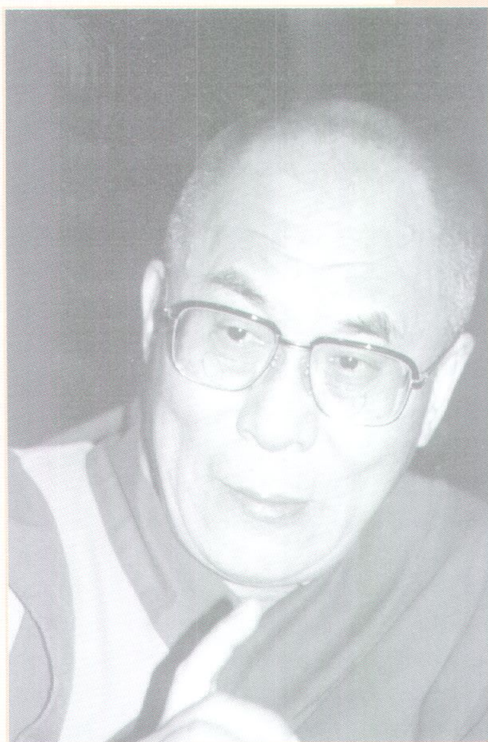
Opgelet

• **Het is aan te raden uw entreeticket op voorhand te kopen** en op tijd te komen.
De toegang tot de tent: in Hoei vanaf 8.30 u; in het Tentoonstellingspark in Brussel vanaf 17.00 u.

• Betaling gebeurt in contanten, met cheque of door overschrijving op rekeningnummer 240-0292850-11 (**alleen voor België**). Voor de andere landen: met internationaal postmandaat of eurocheque.

• **Bijdragen voor de conferenties:**
- Hoei, woensdag 5 mei 1999 om 10.30 u en 15.00 u: 1200,- bef
- Brussel, donderdag 6 mei 1999 om 19.00 u: 650,- of 950,- bef
- Reserveringskosten: 50,- bef per ticket

• Het evenement wordt beheerd door een **vereniging zonder winstoogmerk**. Het eventuele saldo wordt aan de humanitaire werken van Zijne Heiligheid aangeboden.

Het programma van de Dalai Lama in België

Dinsdag, 4 mei 1999 ***Aankomst van de Dalai Lama in België***

Woensdag, 5 mei 1999 ***Leven, sterven en geboren worden in Hoei***
(onderricht over de relaties tussen lichaam en geest)
- 10.30 uur, *Het lichaam in het dagelijkse leven*
- 15.00 uur, *Het lichaam tijdens de droom en na de dood*
- (een cultureel programmaom 20 uur, onder voorbehoud)

Donderdag, 6 mei 1999
- 's morgens:
  - *Nobeldag* georganiseerd door de stad Hoei
  - *Ontmoetingen met de leerlingen uit het middelbaar onderwijs,* georganiseerd door het ministerie van Onderwijs van de Franse gemeenschap .
- 19.00 uur: ***Een ethiek voor het volgende millenium.*** Publieke voordracht in Paleis 5 ven het Tentoonstellingspark in Brussel

Vrijdag, 7 mei 1999
- *Ontmoeting tussen de Dalai Lama en de leerlingen uit het middelbaar onderwijs in Vlaanderen van 10 tot 11 uur in de Bourlaschouwburg te Antwerpen, georganiseerd door het ministerie van Onderwijs van de Vlaamse gemeenschap.*
- ***Vertrek van de Dalai Lama naar Londen.***

Filosofie, psychologie en wetenschap

We hebben drie universitairen gevraagd in enkele woorden het thema 'lichaam - geest' te presenteren.
We stellen u de drie teksten die we als antwoord mochten ontvangen voor. In korte bewoordingen geven ze een beeld van de actuele toestand en tevens een korte historiek van de westerse filosofie, psychologie en wetenschap, tenminste toch over het thema dat ons hier bezighoudt. Deze teksten zijn niet altijd gemakkelijk, maar hun inhoud is verrijkend. In naam van al onze geïnteresseerde lezers danken wij de professoren Verrycken, Jacques en de psychiater Maecx hartelijk voor hun waardevolle bijdrage. We hopen dat de lectuur ervan de pientere lezers nog nieuwsgieriger zal maken naar wat de Dalai Lama wil vertellen over de dubbele realiteit van lichaam en geest.

Het is evident dat de Dalai Lama het thema vanuit een boeddhistisch standpunt zal bespreken en in een klare en simpele taal die al zijn onderrichtingen kenmerkt.

De spirituele praktijk, de boeddhistische moraal of redeneringen van het gezond verstand vragen natuurlijk om een ander taalregister dan academische cursussen over geschiedenis of over theoretische aspecten in verband met westerse wetenschappelijke disciplines die niet altijd gemakkelijk samen te vatten zijn.

We verwijzen de lezers die hun kennis willen verdiepen, naar het boek 'Two views of mind, Abidharma and brain-science', dat het instituut (Kunchab Publicaties) in de lente in een Nederlandse vertaling uitbrengt.

Lichaam en geest in de westerse filosofie

1 In de Oudgriekse filosofie is er lange tijd een spanning geweest tussen een monistische en een dualistische opvatting van de verhouding tussen lichaam en geest.
De materialistische filosofieën (een aantal Presocratici, de stoa, het epicurisme) ontkennen het onstoffelijke karakter, en daarmee ook de pre-existentie en de onsterfelijkheid van de geestelijke ziel.
Despiritualistische filosofieën daarentegen (vooral Socrates, Plato, de Neoplatonici) benadrukken het onderscheid tussen het vergankelijke lichaam en de onstoffelijke en onsterfelijke redelijke ziel. In principe gaat dit spiritualisme gepaard met een ethiek die de nadruk legt op de bevrijding van de ziel uit de slavernij van de lichamelijkheid, en met een geloof in de zielsverhuizing.

2 In de vroegchristelijke en middeleeuwse filosofie wordt uiteraard het dualisme uit de platonische traditie overgenomen, maar dan aangepast aan het christendom, d.w.z. zonder pre-existentie en zonder zielsverhuizing.

3 In de moderne filosofie wordt het platonisch-christelijke dualisme overgenomen door Descartes: de mens is voor Descartes een geest in een machine (het lichaam). Het eigenlijke ik is in deze opvatting de geest, terwijl het lichaam iets is wat tot de buitenwereld behoort. Het idealisme (Hegel) zal de hele werkelijkheid beschouwen als een product van de geest, niet de individuele, maar de omvattende, goddelijke geest.

4 In de hedendaagse filosofie is het cartesiaansc dualisme o.a. bestreden door G. Ryle. Ten onrechte, aldus Ryle, heeft Descartes de geest en het lichaam beschouwd als twee volkomen verschillende entiteiten. Anderzijds verwerpt Ryle ook het materialistisch monisme. Men kan het menselijke gedrag beschrijven, niet alleen in zuiver fysische termen maar ook in psychische termen. Lichaam en geest zijn dan twee zijden van één medaille.

Professor Koen Verrycken, faculteit filosofie UFSIA (Antwerpen)

---

monisme: leerstelsel dat één beginsel aanneemt ter verklaring van de verschijnselen.
dualisme: het aannemen van twee tegenover of onafhankelijk naast elkaar staande beginselen ter verklaring van de of een gegeven werkelijkheid.

De 'psyche' van de westerse psychologie

Psychologie als wetenschap is in het Westen nog maar net honderd jaar oud. Het baanbrekende boek van William James:'Principles of Psychology, gepubliceerd in 1890 wordt vaak gezien als de geboorte van de psychologie.

Het woord psychologie betekent letterlijk 'leer van de ziel'. Wat wordt in deze wetenschap met ziel, psyche bedoeld? Als we naar de korte geschiedenis van de psychologie kijken, zien we een voortdurende worsteling met de definitie van haar object.

Het introspectionisme

Een eerste voor de hand liggende opvatting is dat je de psyche alleen maar van binnen uit kunt leren kennen. Naar binnen kijken, introspectie, is de weg die tot kennis van de psyche leidt. Binnen deze opvatting waren er grofweg twee scholen.

Het werk van William James geeft een uiterst nauwgezette beschrijving van hoe de geest werkt. Het nadeel van deze methode is dat James alleen maar toegang had tot zijn eigen geest en zijn psychologie dus beschrijft hoe de geest van William James werkt, waarbij de vraag open blijft in welke mate zijn observaties voor andere mensen gelden.

Heel anders gingen psychologen als Wundt te werk. Zij nodigden verschillende proefpersonen uit in experimentele situaties hun geest te observeren en te rapporteren hoe een en ander werkte. De resultaten waren ontgoochelend.

Verschillende laboratoria kwamen tot heel andere bevindingen. De oorzaak hiervan was dat de verschillende onderzoekers hun proefpersonen op en heel andere manier in introspectie trainden. Het falen van de introspectieve psychologie lag in de afwezigheid van een algemeen aanvaarde introspectieve methode.

De gedragspsychologie

Een alternatief voor naar binnen kijken is uiteraard naar buiten kijken, dat wil zeggen naar iemands gedrag. Als je je afvraagt of iemand een hindernis gezien heeft kan je het hem vragen, maar je kan het ook afleiden uit het feit dat hij de hindernis weet te ontwijken. De gedragspsychologen trokken dit heel extreem door. Zij zochten naar de relaties tussen een prikkel, een stimulus, en het gedrag van de proefpersoon, zijn respons. De psyche werd voor hen een overbodig construct. De psyche was een soort black box waar je toch niets kon of moest over zeggen.

De relaties tussen stimulus en respons liggen niet van tevoren vast. Ze wor-

den geleerd. De hond van Pavlov is wellicht het meest bekende proefkonijn. Hij reageerde niet enkel op het voedsel dat hij kreeg maar leerde reeds reageren op de voetstappen van zijn verzorger.
Later werden verschillende manieren van leren ontdekt en onderzocht. Beloning en straf werden belangrijke begrippen in de gedragspsychologie. Gedrag wordt geleerd en onderhouden door beloning. Gedrag wordt afgeleerd door straf. Een van de bekendste gedragspsychologen, Skinner, ging zo ver van te stellen dat hij door het consequent toepassen van een systeem van belonen en straffen, van eenzelfde kind óf een heilige óf een misdadiger kon maken.

De psychoanalyse

Een andere aanpak volgde niet de wetenschappelijke methode maar een therapeutische. Freud ontwikkelde zijn psychoanalyse vanuit de observatie van en gesprekken met mensen met ernstige psychologische problemen. De patiënt, in dit geval analysant, hanteert een methode van introspectie. De analist duidt of interpreteert wat de analysant vertelt en doet. De psychoanalyse is een 'duidingskunst'.
Bij Freud vinden we geen black box theorie. De analist reconstrueert met zijn interpretaties wat zich in de black box afspeelt. Deze interpretatie komt niet overeen met de introspectieve bevindingen van de analysant. De beleving van deze laatste wordt immers gekleurd door onbewuste weerstanden.
Aan de hand van deze methode ontwikkelde Freud een theorie waarbij hij de menselijke geest opvatte als fundamenteel gedreven door onbewuste driften. Bewustzijn en moraal beteugelen deze driften. Het grote risico van een duidingskunt als de psychoanalyse is dat de duidingen arbitrair kunnen zijn waardoor een interpretatie van de werkelijkheid voor de werkelijkheid gehouden wordt.

De cognitieve psychologie

Ook in de wetenschappelijke psychologie werd de black box toch weer opengebroken. De gedragspsychologie in zijn extreme vorm bleek een onhoudbare positie. De ontwikkeling van de informatica en de artificiële intelligentie brachten een nieuwe generatie psychologen er toe de geest op te vatten als een informatie verwerkende machine. De computer werd de basismetafoor voor de psychologie. De menselijke geest is de software, het programma dat draait op de hardware van onze hersenen.
De cognitieve psychologie onderzoekt de mechanismen van informatiever-

werking.
Een gekend voorbeeld is het model van Minsky, die de geest voorstelt als een stad waarin verschillende instanties verschillende functies vervullen. Zoals in een stad is het de complexe interactie van de verschillende functies waar het om gaat.
Deze richting opent interessante perspectieven. Een boeiende ontwikkeling is de psychoneuro-immunologie. Hier gaat het om de relaties tussen de psyche, het zenuwstelsel en het immuunsysteem. Psychologische factoren kunnen onze weerstand tegen lichamelijke ziekte beïnvloeden. Dergelijke bevindingen bewegen de psychologie er toe de geest in een nauwe relatie met het lichaam te zien.

De westerse psychologie en de dharma

De westerse psychologie is 100 jaar oud. Het boeddhisme heeft een psychologische traditie die 2500 jaar oud is. De vergelijking is dus niet echt fair, ook als is het voor de westerling niet gemakkelijk toe te geven dat een andere cultuur in iets verder kan staan. Het is overigens zeer goed mogelijk dat het contact met het Oosten een stimulerende rol gespeeld heeft in de ontwikkeling van een psychologie in het Westen. Heel wat westerse psychologen hebben kennisgemaakt met boeddhistische theorieën, althans voor zover ze voor hen beschikbaar waren.
Als je de introspectieve psychologie van William James leest, dringt de betekenis van het vers bij het openen van de sutra's pas goed door: 'the dharma is rarely encountered through millions of ages...'. James onderzoekt de geest met een bewonderenswaardige eerlijkheid en openheid. Hij komt daarbij aan een grens. Op dat ogenblik zou je hem zo graag een dharmaleraar toewensen die hem de weg wijst over die grens.
Uitermate boeiend is daarom het werk van mensen als Varela en Rosch. Als wetenschappers situeren zij zich binnen de cognitieve psychologie, maar tegelijkertijd hebben ze een eigen meditatiepraktijk binnen de boeddhistische traditie. Nu de dharma in het Westen echt toegankelijk wordt, kan de psychologische ervaring van de boeddhistische traditie van onschatbare waarde worden voor de westerse wetenschappelijke traditie.

Edel Maex
psychiater in het Academisch Ziekenhuis van Antwerpen
medewerker aan het Hellen Dowling Instituut in Rotterdam

Wetenschap

De ruimten van de geest

Wetenschap en technologie zijn al een veertigtal jaren op een terrein gekomen dat tot dan toe aan de filosofie was voorbehouden, namelijk dat van de relaties tussen lichaam en geest.

Vernieuwing

Deze nieuwe theorieën en technologieën zijn het resultaat van een nieuwe kijk op de wereld, de maatschappij en de mens. Zij (de computerwetenschap, de informatie-theorieën, de systeemtheorie, de cybernetica...) ontstonden quasi tezelfdertijd. Ze hebben een weerslag gehad op de meeste wetenschappen van onze tijd: de fysica, de biologie, de psychologie, de linguïstiek ...

De belangrijkste invloed was van filosofische aard: stelselmatig wordt het carteriaans dualisme in vraag gesteld. Dit laatste beschouwde immers lichaam en geest als verschillende entiteiten, het ene (het lichaam) bestond als object voor wetenschappelijk onderzoek, het andere (de geest) was alleen voor filosofen weggelegd.

Waar en wanneer is men tot een nieuw inzicht in dit verband gekomen?

In Noord-Amerikaanse wetenschappelijke kringen verschijnt een geheel andere zienswijze. Vooral ingevolge de voordrachten van Macy in New York en Princeton in de jaren vijftig. In het MIT, in Carnegie Mellon, in Stanford, in Princeton, maar ook in het CREA (Centre de recherche en épistémologie appliquée) in Frankrijk enkele jaren later, dat de hele waaier van de cognitieve wetenschappen (cognitieve neurowetenschappen, cognitieve psychologie, artificiële intelligentie, cognitieve linguïstiek en filosofie van de geest) tot ontplooiing komt. Deze wetenschappen onderzoeken de 'kennis zelf' als wetenschappelijk object en doen dat vanuit een interdisciplinair perspectief.

De cognitieve wetenschappen

Men kan de cognitieve wetenschappen niet scheiden van de cognitieve technologieën. Samen hebben ze tot de wetenschappelijke exploratie van de geest geleid. De concepten van de cognitieve wetenschap en technologie tonen de mensenwereld een spiegel. Deze spiegel stelt de mens in staat zijn eigen ervaring te begrijpen.

Voor de eerste maal staat de mens voor vragen als: is de geest een manipulatie van symbolen die functioneert als een computer? Kan de taal, als steun van de

geest, op een structuele wijze gegenereerd worden door een machine?

Er bestaan vele antwoorden naast elkaar op deze vragen.

• Voor het radicale cognitivisme zijn manipulaties van symbolen, ondermeer die van de geest, lokaal.

• De connexionisten bestuderen vooral de talrijke cognitieve bewegingen uitgevooerd door systemen die, als ze onderling verbonden worden, aanleiding geven tot een manier van handelen, met name het gewenste resultaat. In dit opzicht houden ze zich vooral bezig met de netwerken die uit samenstellende delen bestaan. De visie van een landschap: lokale operaties op lokale symbolen die een globale toestand doen ontstaan, het landschap.

• Voorstanders van de 'enactieve' benadering gaan ervan uit dat cognitie geen weerspiegeling van een voorafbestaande wereld inhoudt. Het betreft hier meer het gelijktijdig ontstaan van een wereld en een geest vertrekkend van de verschillende daden die het individu stelt en gesteld heeft in de wereld.
Deze laatste benadering stelt het probleem van de legitimiteit van een wetenschappelijke methode om tot de kennis van de geest te komen. Dit probleem van circulariteit werd reeds door enkele filosofen gesteld, ze hoort thuis in de fenomenologie.

Professor Jean-Marie Jacques
FUND (Namen), faculteit economische en sociale wetenschappen
directeur van Center for Crisis and Conflict Management (Namen)

Bijlage

Een chanson van Julos Beaucarne

Julos Beaucarne. Chanson d'urgence
Extrait du CD "Tours, temples et pagodes post-industriels"
Baillemont Productions. Studio Igloo - juli 1993

"Le Retour du Dalaï Lama"

Il paraît que c'était le pays
Le plus haut d'altitude d'esprit
Ce serait bien que tu t'y rendes.
Toi qui t'envoles vers l'Asie
A la recherche d'une autre vie
Le Tibet bien sûr est toujours là
Il manque juste le Dalaï Lama.

Le grand océan de sagesse
A quitté Lhassa, il ne reste
Là-bas qu'une poignée de moines.
En tout cinquante mille Tibétains
Traités, dit-on, comme des chiens
Par des envahisseurs de l'est
Venus d'empires jadis célestes.

Ca t'étonnera peut-être un peu
De vrais Tibétains, y'en a peu
Cinq millions sur le territoire.
Mais sept millions d'inquisiteurs
Campent désormais sur les hauteurs
Ils ont jeté par-dessus bord
Plus d'un million deux cent mille corps.

Cela fait plus de quarante ans
Que ces colons montrent les dents
Tout en haut, sur le toit du monde
Interdisant tout enfantement
Sans le permis de l'occupant
Qui étouffe systématiquement
Toute vie en son commencement.

De même, on donne des permis de chasse
A quelques richissimes rapaces
Amateurs fous de trophées rares
Contre un gros paquet de dollars.
Ils tuent le comptant, les richards
Yacks sauvages, moutons argalis
Sont gommés au fil du fusil.

Les plus grands fleuves de l'Asie
Prennent leur source au coeur du pays
Mais la terre est devenue chauve
On a mis la chimie au champ
L'on charrie les fertilisants
Beaucoup d'arbres ont été coupés
Le désert broute la forêt

Des milliers de monastères détruits
Plus de vingt siècles d'arret d'vie
Ont été réduits en poudre.
Toute une civilisation
Raffinée, passée au pilon
Assassinat d'une mémoire
Trop vive pour la laisser voir

Le quatorzième Dalaï Lama
S'inquiète de savoir s'il pourra
Avant la fin de ce siècle
Réintégrer son pays
Sans violence et sans conflit,
Voir après cette longue nuit
Le soleil se lever chez lui. (bis)

Woorden van de Dalai Lama

"De geest vertoont en verspreidt zich in voortdurend anders, zegde Shakyamoeni. Zoals een aap die aan het ravotten is in het bos een tak vastgrijpt, deze loslaat om zich aan een andere op te trekken, en dan weer aan andere takken, zo ook datgene wat je 'geest', 'gedachte', 'kennis' noemt, komt op en verdwijnt zonder ophouden. (...)"

"Wij moeten, allen tezamen, een nieuwe spiritualiteit zoeken. Dit nieuwe concept zou tot stand moeten komen naast de religies, op zo'n manier dat alle mensen van goede wil dat kan bijtreden. Een nieuw concept, een lekenspiritualiteit. Wij zouden dit concept moeten ondersteunen, met de hulp van de wetenschappers. Het zou ons ertoe kunnen leiden om datgene in leven te roepen wat wij allen zoeken, een wereldlijke moraal. Ik geloof er tenvolle in. En dit voor een beter toekomst van de wereld. (...)"

"Zolang het Tibetaanse volk door geweld verplicht wordt deel uit te maken van China, tegen zijn wil en zonder zijn toestemming, zal de huidige invasie van Tibet het markantste voorbeeld zijn van de verkrachting van de zwakken door de sterken. (...)"

Uitspraken over de Dalai Lama

De openheid van de Dalai Lama was van het grootste belang voor het succes van het seminar. Zijn vertrouwen en zijn rust, ondanks het risico dat hij hierbij nam, stelde iedereen gerust en gaf ons de zekerheid dat we niets te verliezen hadden tenzij onze angsten.

Neen, hij suggereert ons eenvoudig dat sprankeltje goedheid waarvan wij allen erfgenaam zijn te vergroten, het vruchten te laten dragen.

De Dalai Lama staat overal in de wereld bekend als een onvermoeibare werker voor de vrede, een excellente spirituele meester, evenals een man met de gave grote waarheden door te geven op een voor allen toegankelijke manier. Zijn authentieke menselijke warmte, zijn aanstekelijke zin voor humor, zijn doordringende intelligentie en zijn ontwapenende nederigheid hebben hem talrijke vrienden en bewonderaars in de wereld opgeleverd.

Over het algemaan zijn de Tibetanen bekend om hun vrolijkheid. Dat is een van onze karaktertrekken. "Wat is uw geheim?" is een vraag die vaak terugkeert in verband met ons goed humeur. Of we nu geletterd of ongeletterd zijn, alle levende wezens noemen wij gewoonlijk 'onze moeders en onze vaders'. Het is in die bewoordingen dat wij daar altijd hebben horen over spreken in Tibet. Ik heb het gevoel dat deze identificatie met een ideaal van mededogen de bron is van onze levensvreugde.

De toekomstige regering van Tibet moet democratisch verkozen worden.

Bij ons, boeddhisten, gebeurt geen enkele keuze vanuit het absolute, uit slaafse gehoorzaamheid aan een principe.

Het lichaam, net als de geest, begint zijn huidige leven op het moment van de bevruchting; maar een fysisch element kan geen geest voortbrengen, noch deze geest de materie. De directe bron moet dus een geest zijn die reeds vóór de bevruchting bestond; de continuïteit van een voorafgaande geest ... Als je op deze basis tot het besluit komt van het bestaan van een voorafgaand leven, kunnen we beweren dat een toekomstig leven ook bestaat. Om er zich op voor te bereiden wordt de religieuze praktijk een noodzaak die door niets kan worden vervangen.

De algemene boeddhistische houding is dat wij altijd de feiten moeten aanvaarden. De boeddhisten geloven in wedergeboorte. Maar laten we veronderstellen dat door middel van deverse opzoekingen de wetenschap ooit tot de definitieve conclusie komt dat er geen reïncarnatie is, mocht dat volledig bewezen zijn, wel dan moeten wij dat aanvaarden, en we zullen het aanvaarden. De boeddhistische houding tegenover gelijk welk onderwerp moet essentieel deze zijn die overeenstemt met de feiten.

Woede is een teken van zwakheid.

Men moet een duidelijk onderscheid maken tussen dat wat door de wetenschap niet is ontdekt en dat wat door de wetenschap als niet-bestaand is ontdekt.

Het eigenlijke doel van de religie is zichzelf controleren, niet anderen bekritiseren.

De geschiedenis van de mensheid is, zo kan je het stellen, de geschiedenis van de denkbeelden van de mensen.

Een onderricht dient niet zozeer om je intellectuele kennis te onderhouden maar om je geest te verbeteren.

Ik spreek over 'spiritueel' zonder te denken aan een specifieke religie of geloof, alleen aan het natuurlijke mededogen van het hart, aan menselijke genegenheid en aan goedheid.

Moet je dan de oplossing zoeken in structurele veranderingen van de samenleving, in een hervorming van de politieke systemen ? Er was de Franse Revolutie. Er was de invoering van de democratie. Er was dan nog de scheiding van de uitvoerende en wetgevende machten, de aanstelling ten slotte om het functioneren van de verschillende instanties van een natie in goede banen te leiden om de mogelijkheid te scheppen bij allerlei toestanden met meer gerechtigheid en meer evenwicht op te treden. Maar daar ook ontstaan nieuwe moeilijkheden, zoals corruptie. Op die manier is het duidelijk dat een systeem, een structuur of een politiek regime niet volstaan om alle problemen op te lossen. Hoe perfect een systeem ook is, het blijft afhankelijk van personen die erin werken en het voor persoonlijke doeleinden kunnen misbruiken, het systeem aantasten en uithollen terwijl ze beweren zich aan te sluiten bij het ideaal.

Tegenwoordig zijn we allemaal zo afhankelijk van elkaar dat, zonder een scherp inzicht in de universele verantwoordelijkheid en broederlijkheid, zonder begrip voor wederzijdse verplichtingen en de overtuiging dat we tot één grote en éénzelfde menselijke familie horen, wij nooit zouden kunnen verhopen de moeilijkheden die ons bestaan bedreigen te overwinnen, en noch minder vrede en geluk te bewerkstelligen.

Men zegt vaak dat een te emotioneel persoon onmogelijk objectief kan zijn. Zeker, maar een persoon ontdaan van elke emotie zou onverschillig zijn.

Bibliografie

Nederlandstalige werken:
- De *vier edele waarheden,* Kunchab Publicaties, 1999
- *Emotionele genezing*, Kunchab Publicaties, 1998
- *Innerlijke vrede*, Karnak, 1985
- *De wereld van het Tibetaans boeddhisme*, bzztôh, 1996
- *Kundun, de biografie van de familie van de Dalai Lama*, bzztôh, 1998
- *Vrijheid in ballingschap*, Karnak, l990
- *Inzichten*, bzztôh, 1998
- *De weg naar vrijheid*, Servire, 1995
- *Verlichting van hart en geest*, Servire, 1996
- *Leven in vrede, sterven in vrede*, Servire, 1997
- *De kracht van het mededogen*, Rainbow Pocketboeken, 1997
- *Het goede hart*, Maitreya-Lannoo, 1998

Franstalige werken:
- *Esprit-science, dialogue orient-occident*, Claire lumière, 1993
- *Le sens de la vie, réincamation et liberté*, Dangles, l992
- *Une politique de la bonté*, Claire lumière, 1993
- *Passerelles, entretiens sur les sciences de l'esprit*, Albin Michel, 1995
- *Samsâra, la vie, la mort, la renaissance*, La pré aux clercs, 1996
- *Le Dalaï Lama parle de Jésus*, Brepols, 1996
- *Inúoduction au bouddhisme tibétain*, Dervy, 1971
- *La lumière du Dharma*, Seghers, 1973
- *Enseignements essentiels*, Albin Michel, 1976
- *Pratique de la voie spirituelle*, Trimégis, 1987
- *Mon pays et mon peuple*, Artiu-Olizane, 1988
- *Cent éléphants sur un brin d'herbe, enseignements de sagesse*, Seuil, 1990
- *Océan de sagesse*, Pocket, 1990
- *Au loin la liberté*, Fayard, 1990
- *Au-delà des dogmes*, Albin Michel, 1991
- *La méditation au quotidien*, Olizane, 1992
- *Comme un éclair déchire la nuit*, Albin Michel, 1992
- *Une politique de la bonté*, Claire Lumière, 1993
- *Epanouir l'esprit et ouvrir son coeur à la bonté*, Déwatshang, 1994
- *L'harmonie des mondes*, éd. Du Rocher, 1995
- *La voie de la liberté*, Calmann-Lévy, 1995
- *Entretiens avec le Dalaï Lama*, J-F Avedon, Dharma, 1982
- *Dormir, rêver, mourir, explorer la conscience avec le Dalai Lama*, Nil éditions, 1997
- *Ainsi parle le Dalaï Lama*, Claude Levenson, Balland, 1990
- *Le Dalaï Lama, naissance d'un destin*, Claude B. Levenson Ed. Autrement, 1998
- *Les voies du coeur: non-violence et dialogue entre les religions*, E. Drewermann, Cerf, 1993
- *La force du bouddhisme*, J.-C. Carrière, Laffont, 1994
- *Terre des dieux, malheurs des hommes*, Gilles Van Grasdorff, Lattès, l995

Engelstalige werken:

- *An interview with the Dalai Lama*, Littlebird Publications, 1980
- *My Land and my people; memoirs of the Dalai Lama of Tibet*, Potala, 1962
- *Freedom in exile: the autobiography of the Dalai Lama of Tibet*, Hodder and Stoughton, 1990
- *Cultivating a daily meditation, the Dalai Lama at Harvard*, Jeffrey Hopkins, 1981
- *Kindness, Clarity and Insight*, Glenn H. Mullin
- *Tantra in Tibet*, J. Hopkins
- *The Path of Enligthenmen*t, Glenn H. Mullin
- *The Union of Bliss and Emptiness*
- *The Meaning of Life from a Buddhist Perspective*, J. Hopkins
- *The Way of Freedom: Core Teachings of Tibetan Buddhism*, Don Lopez
- *The World of Tibetan Buddhism, an overview of its philosophy and practice*, Geshe Thupten Jinpa
- *The power of compassion, a Collection of Lectures by His Holiness the Dalai Lama*, Indus, 1995
- *The Gelug/Kagyü tradition of Mahamudra*, H.H. The Dalaï Lama and Alexander Berzin, Snow Lion Publications, 1997
- *Gentle Bridges, conversations with the Dalai Lama on the Sciences of Mind*, Shambala, 1992
- *Healing Emotions*, Shambala, 1997
- *The Jew in the Lotus*, Harper San Fransisco, 1994
- *Spiritual Advice for Buddhists and Christians*, Continuum New York, 1998
- *MindScience, an East West Dialogue*, Wisdom Publications, 1991
- *Worlds in Harmony, dialogues on compassionate action*, Parallax Press, 1992

Persuittreksels

- "Geluk is een prentje van de Dalai Lama", Reportage 4-5-/6-94, Standaard 8-6-94
- "Dalai Lama ziet meer heil in verkiezingen dan in voortekens", Standaard 8-6-94
- "Je ne ressens aucune haine envers le peuple chinois", Figaro littéraire 27-1-92
- "Un athlète doué d'humour", Figaro littéraire 27-1-92
- "Pour l'unité des religions", Figaro littéraire 27-1-92
- "Le Dalaï Lama "au Tibet avant la fin du siècle", Libre Belgique 8-6-94
- "Le prix Nobel de la Paix réaffirme sa confiance dans l'Homme", Libre Belgique 8-6-94
- "Un océan de sagesse qui garde les pieds sur terre", Libre Belgique 8-6-94
- "Fleurs, sourires, et mains tendues : le Dalaï Lama rencontre ses fidiles à Huy", Vers l'avenir 10-6-94
- "Pacifiste envers et contre tout", La Meuse 8-6-94
- "Quel charisme, ce Dalaï Lama", La Meuse 10-6-94
- "Conségration belge pour le Dalaï Lama", Libre Belgique 7-6-94
- "Le Dalaï Lama a rencontré Tintin", Libre Belgique 9-6-94
- "La longue marche du Dalaï Lama", Le soir 7-6-94

Inschrijvingsformulier

Voor Hoei en/of Brussel

*Sturen naar : Institut Yeunten Ling asbl, Château du Fond l'Evêque
4 promenade Saint-Jean l'Agneau, 4500 Huy, België.*

Dit formulier wordt enkel gebruikt, als u de toegangskaarten NIET bij Fnac koopt, of om het middagmaal voor 5 mei te bestellen en betalen.

Gelieve drukletters te gebruiken.

Naam: . . . .

Voornaam: . . . .

Adres: . . . .

Postcode: . . . . ***Plaats:*** . . . .

Land: . . . .

Telefoon: . . . . ***Telefax:*** . . . .

• ***Voordrachten in Hoei:***	. . . . . *tickets voor*	*1.200 bef*	=	. . . . *bef*
	. . . . . *lunch voor*	*350 bef*	=	. . . . *bef*
• ***Voordracht in Brussel:***	. . . . . *tickets voor*	*650 bef*	=	. . . . *bef*
	. . . . . *tickets voor*	*950 bef*	=	. . . . *bef*
• ***Reserveringskosten:***	. . . . . *tickets voor*	*50 bef*	=	. . . . *bef*
		Totaal	=	. . . . *bef*

• ***Ik kom waarschijnlijk:*** ☐ met de auto ☐ met de trein

• ***Lunch:*** ☐ Ik neem een lunch in Hoei: . . . . . x vegetarisch . . . . x niet-vegetarisch

• ***Ik stel een vertaling op prijs in het:***

☐ Nederlands ☐ Frans ☐ Duits ☐ Engels

• ***De betaling gebeurt ten aanzien van het Tibetaans Instituut - "Dalaï Lama":***

☐ met de hierbij ingesloten (euro)cheque
☐ in contanten
☐ door storting op het nr. GB 240-0292850-11
☐ met een internationaal mandaat

Vermeld duidelijk de naam die overeenstemt met dit inschrijvingsformulier!

Datum: . . . . ***Handtekening:*** . . . .

Op pelgrimstocht

Tijdens de overgang van 1999 naar het jaar 2000

Deze reis brengt ons naar India en Nepal.
We volgen de 'Voetstappen van de Boeddha' en bezoeken de plaatsen die in het leven van Boeddha Shakyamoeni een belangrijke rol hebben gespeeld.
De pelgrimstocht wordt geleid door Lama Karta.

Wanneer?
Van zondag 19 december 1999 tot zaterdag 9 januari

Wie meer inlichtingen wenst, kan dit document invullen en terugsturen naar:

Tibetaans Instituut vzw
Kruispadstraat 33
B-2900 Schoten

Gelieve op de omslag "Pelgrimstocht" te vermelden.

Naam: . . . .

Adres: . . . .

. . . .

Telefoon: . . . .

De voorbereidende besprekingen zullen pas einde maart 1999 aanleiding geven tot een eerste mailing.

TIBETAANS INSTITUUT vzw
KARMA SONAM GYAMTSO LING
Kruispadstraat 33 B - 2900 SCHOTEN
tel: +32 (0)3 685 09 19 fax: +32 (0)3 685 09 91
e-mail: tibinst@skynet.be
GB: 220-0493023-08 PR: 000-0082782-41

INSTITUT YEUNTEN LING asbl
Château du Fond L'Evêque
4 promenade Saint Jean l'Agneau B - 4500 HUY
tél: +32 (0)85 27 11 88 fax: +32 (0)85 27 11 99
e-mail: tibinst@skynet.be
GB: 240-0291015-19 CCP: 000-1286817-15

INSTITUT TIBETAIN
avenue du Paepedelle 91 - 4G
B - 1160 BRUXELLES
tél: +32 (0)2 675 38 05

http://users.skynet.be/sky72509